

המזכרה

עתו שבועי

רכל עניני דחיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

יצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר החתימה על "המצפה" עם
ההוספה הספרותית החדשית:

כאוסטריא-אונגריא:
לשנה 7 כתרין
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75

כאשכנז:
לשנה 8— כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית
אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מירעית אי חוברית לשפטים
לפי נדל השטח.

ברכת יו"ט חצי הכתר. בראש הגליון
שני כתרין.

גליון בודד 12 קר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.
כ"י, שלא נרפס, לא יישב לבעליו.
המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
דק שם מקומו החדש, כי אם גם שם
מקומו הקודם.

האדרסה לבית המערכת ולארמיניסטרציה:

„Hamicpe“

ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

Kraków, 5 Stycznia 1906.

גליון א.

הראאה ח' טבת תרס"ו.

נשמע — ונעשה.

כבר פעם שיופיע איזה רעיון נכבד, שיוצק
איזה דבר חשוב, שממנו לנו לדברים רבי ערך תוצאות
או נתפוס אנחנו לראות אהרית מראשית, מכלי
שנדון בתהלה על הדבר החשוב כבכר-ראש, הראוי
לאותו דבר, או מחליטים לעשות כשרם נשמע. כי
תוצאות הפיוזות שלנו הן עפ"י הרוב אי-משמחות
זלפעמים גם מדאיכות — רק למותר להגיד. כי
בעשותנו ככל פעם את ההשכון מבלי דעת, בעלים,
מכלי הקירה ודרישה קודמת בנוגע אל התכלית
ואל אופן-העשיה, נכזבו את כחותינו לריק, ורק אחרי
זמן כביר של התאמצות לכטלה נבוא לידי ההכרת,
כי לא אחזנו בדרך הנכונה, ואז נתרפה מן העבודה
הזאת לגמרי, או נתחיל את הדבר מחדש. ואחרי כל
הנסיונות הרבים, שנסינו בהם, עוד לא לקחנו מוסר,
הפיוזות עודנה עומדת בקרבנו בעינה. ועוד זאת,
גם אם ימצא אחד או אחרים בינינו החפצים
לעצור בעדנו מן המעשה הרע הזה, והמר אומרים
לחכות בעט קטן, עד שנועץ ונטכס עצה ע"ד
התכלית והאמצעים, או נזעף עליהם ונתנם, למפריעים".

כזאת ראינו גם עתה בשאלת הכרת הלאם
העברי כחור לאם מיוחד. בתהלה היה עלינו לדון
בדבר ולכחנו מכל צד, אם לא יוכל לגרום לנו נזק
כל-שהוא, לא עתה ואף לא לאחר זמן. וכן עלינו
לכרר לנו גם את הדרך נלך בה להשגת מטרתנו.
כי לפעמים תולה הדבר גם או ביחוד בהאמצעים.

בקצרה: עלינו לברר לנו ראשית כל שני דברים:
(א) מה לדרוש (ב) איך לדרוש.

העשינו ככה? לדאכוננו עלינו לענות ע"ז
בשלילה. הן אמנם יפה עשינו, כמה שלא עברנו
על התעוררות השאלה בפרלמנט בשתיקה, הרגשנו
מיד את השיבות ה"רגע הגדול" הזה בעד עתידות
עמנו, אך תחת זאת לא התנהגנו בענין זה, למצער
עד כה, כיאות גם ל"דור גדול" כאמת. מרוב
פיוזותנו העברנו כמחנה ישראל את הפקודה
לדרוש מאת הממשלה, כשרם ידענו עוד
בעצמנו בכרוז מה ואיך לדרוש. אין אפוא כל
פלא, שאין בתוכנו אף אגודה אנשים, שתהיה
דעתם בענין הזה שונה. בעוד שהאחד דורש —
כמוכן, בדורשים עסקינן — הכרת הלאם העברי
ס"ה, דורש השני בעד היהודים קוריה לאומית,
השלישי: הגנה על זכויותנו כחור מועט, והרביעי:
רכוי המנרטים היהודים לפי ערך בעת הלוקת
גלילות הארץ לתכלית הכחירות הבאות. הצד השונה
שבהם, שבאמת אינם יודעים להם בכרוז מה המה
דורשים ואם דרישתם היא בכלל כגדר האפשרות.
ומטעם זה עצמו לא נתפלא גם על הלוקי הרעות
בנוגע לאופן הדרושה.

במצב כזה מוכנת לנו שתיקתם הצודקת של
האורגנים הציוניים שלנו — ועדי הגלילות והועד
האוסטרי הכללי, — שבאמת צריכים היו המה
להיות הראשונים בדבר הזה, בעת שרוחות עמנו
סוערות ומכועות כגן בדרישותיהן. המה, הועדים,
גדולתם...

ראו, כי לפני דרישתנו, צריכים אנחנו לדעת למצער
מה אנו דורשים ואם יש לכה"פ רק צל של
אפשרות, כי דרישתנו או גם המעט ממנה
תתמלא. אחר-כך נהוין להועץ גם על אופני
הדרישה, כי יהיו שוים בזמן וכא"פ, ואז, רק אז
— נבוא לדרוש.

המתמרמרים, שראו כמעט הועדים האלה
— כי בכל אופן לא ישבו גם המה בטו — רק
"הפרעה" — רק קצר-ראיתם ופחזותם הביאתם
לידי כך. כאמת לא רק שלא הפריעו הועדים
הציוניים שלנו בלל, אלא אדרבא, המה עשו כראוי
ובנכון, בהתערס כלמו למקום אחד — ביום 19
דצמבר לקראקא — לדון על כל צד בשאלה הזאת,
על התכלית ועל האמצעים. עתה יודעים אנהנו
את אשר לפנינו. עתה יודעים אנחנו ע"י המכתבים-
החוזרים של הועדים הציוניים מה לדרוש ואיך
לדרוש. ועתה נדרוש.

ובכזאת לדרוש, או עלינו לדרוש לא רק
מאת הממשלה, כי תתן לנו אוטונומיא לאומית, כי
תרשה לנו לכחור בבאי כחנו, שינינו על ענינינו
וצרכינו, לפי הערך המגיע לנו, אך עלינו לדרוש
גם, או בשורה הראשונה מאת עמנו, כי יעזוב
את התרשלותו ואדישותו, למצער עתה, כרגע
החשוב הזה, שממנו פנה לבנין קיומנו הלאומי
כאוסטריא. כשורה הראשונה אמרתי, והנני ממעים
את דברי. כי בעקר הדבר, תלוי השגת האוטונומיא
הלאומית בנו בעצמנו ולא בממשלה. אנחנו רק

מסוים ומסומן רק כליל-בזכ, כמעט שהאותיות הקטנות —
אלה הכריות בעלי שמה ואמת מסוימת — נתבלעו,
נדונו לכליה.

או תחלה כל אחת לדאוג לעצמה. מסורת היתה
לה אמנם, כי קיומה נצחי, וכבר מרחפת היא למדי
ומתקיימת כהחי-יבתי הזה, אבל "גכה הסואנות
וההסיסה כמעט שיראה לנפשה, יראה פן יקפצו עליה
יסורים. —

ההיא, בעלה רוח נאצל ממרום האצילות,
הסכול מאלה הגושים המנושמים, והשתעבד ללמוליהם
הגמים? — — —

או הבינה כל אחת, כי גלמודה היא, ואין ככה
היחיד לעשות כלום. ותהאפנה האותיות, לעמד על
חירותן ולהסתדר להגנה נגד האפס המעורב והנרקב.
מול האויב המשותף מחלה כל אחת על כבודה המדומה
וגאותה הפרטית, וכה תקעו כף יחדו, להיות לחשיבה
אחת. השי"ן בעלה-העטרה ותרה על הכבורה ותעמד
במקום שהרוב צין לה, היוד ותרה על יפיותה
ותתיצב על מקומה הנועד בעדה, וכמיהן עשו כל
האחרות, וכשקבלו עליהן מרות הסדר והמשטר, נהיו
לכח רב, להסתדרות חזקה ומוצקה, כשם הכולל
"אלפא-ביתא". — — —

כההו וכהו רתה הכל כסקדם, האפס והרקב
הסתער יותר מכתחלה על אלה הכחות הקטנים
והוערים, שהתאחדו לכח מסודר אחד. וכאשר יוסיפו

פיריטון.

אלפא-ביתא.

(הגדה.)

מקדש לאחים אשר ברוסיא, ולאחים שבכל תפוצות הגולה.)
הדבר היה לפני חמשת אלפים וששים ושש
שנים.

והארץ ההו וכהו, וחלל האויר מלא חשכת-ליל
עולמית, ערפלים שחורים משהמחים, אפס נדקב שולט,
ותסיסה-ערבוביא של איהנים, של כחות פרא, מהנשאה
מסכיב. ארמה שרם היתה, העפר שרם נפרד לגמרי
מיסודות האחרים, והמים לא התכנסו עוד למקומות
מיוחדים. השמש הגדול באור-הזהב והירח הקטן
בנגה-הכסף לא היו כלל, אף הככבים, אלה האוהבים
להתאסף כלילות ולעשות הלולא בחברותא, לא היו
ולא מלאו תפקיד. ההו ככל, פראיות משונה של אור
וחשך, איש ומים.

רק אותיות פורחות באויר הרועד, שאף הוא
שרם הזרדך ויהנקה מן התערובות. והאותיות הן עשרים
ושתים, ולא-אלפא-ביתא עוד לא התאחדו, ולחשיבה אחת
לא התאנדה. כל אות ואות משוטטת לה לעצמה
ומרחפת על פני תהום-האין. כל אחת חושבת עצמה

הזאת נוראים ומסמרים שער, ותוצאותיה התיינה
ההגברות המרודה בפטרבורג ובערים אחרות, אף
שהממשלה השמיעה שנית, כי סוף סוף בערה אחרי
המורדים ואין זכר מהם. — מלחמה בין מורדים ובין
הצבא היתה גם ביקטרינוסלב, שלש מאות פועלים
נפלו חללים. וכן היתה מלחמה בבאחמוט, גם שם
נפלו שלש מאות איש. נפלא הוא חרף נפש הפועלים.
הם מווינים באקדחים ובקני רובה והם יוצאים למלחמה
עם הצבא המזוין בהתחלה ובנשק-מכונות. מן הצבא
יפלו אנשים אחדים ומהם יפלו אלפים והם מוסיפים
להלחם בלי כל תקוה. כי כל הצבא שבו להיות נאמנים
לצד ולמלכותו אחרי שהבטיחה להם הממלכה, כי תוסיף
על מוונם ועל מלבושיהם ועל שכרם ולא תהלהך
עמהם עוד כעם בהמות שדה, כמו עד כה. — במרינה
הים הבלטי היו מלחמות עצומות בין הלאומיים המורדים
ובין הצבא, שהכה את המורדים מכה רכה, אך לא
נצחם והארץ ושלמונה ביום.

סרביא ובלוגריא. שתי הממלכות הסלבויות
האלה, אשר מעבר לנהר דונאי, כרתו ביניהן ברית,
להיות כממלכה אחת בעניני מכם הגבול. כל הסחורות
הטובות מהאחת אל השנית, התיינה פטורות ממכס
ואחרי עשר שנים תוספנה להחבר בקשר אטיץ,
להיות המכס מהסחורות הטובות מאצות אחרות שותכשתי
הממלכות האלה, כמו הכרית, שבין אוסטריא ואונגריא.
הכלית הברית הזאת היא בלי ספק מדינית והיא
ערוכה נגד טורקיא ונגד איסטריא: להקל את קדיעת
ארץ מקרון טורקיא ולעמר נגד איסטריא, לבל תירש
היא את המדינה ההיא.

על המצפה

ההתעוררות ביהודי גליציה.

סאו יושבים יהודים כארץ הזאת לא נראתה
בתוכם התרגשות כזאת. נראתה לפעמים איו הנועה
בשעת הבחירות, אבל לא בשביל עצמם, כי-אם בשביל
אחרים. הם צוו להתאסף, הם צוו להשתדל בשביל
איו קנדידט, הם צוו לעשות אוברה לאחר מגדוליהם.
הנועה בשאלה יהודית, שתקיף את כל העם מקצה,
שיקיפו כל טובי העם מכל המפלגות בקנאה קדושה
לעמם, לעצמם, כזאת לא נשמעה ולא נעשה עוד
בגליציה עד היום הזה. המעל, אשר מעלו, "בחירינו",
הצירים היהודים בועד המדינה ובמועצת הממלכה,
בעמם, היה בכחו לזעזע גם את היהודים נכאי הרוח,
גירדי עולם, משנתם. אין דאיה גדולה מזו לגדול
המעל והבגידה. הדבר נגע עד נפש האומה, קרע את
סגור-הלב, הרך את לב האבן, פשט את העקמומות
בתובו, גרש את התסהון ואת האדישות ויהיו לאנשים
וידעו מה נעשה להם. אחים פושעים קשרו קשר על
ישראל. הגיעה עת, שקו לה כל יודעי עמם ומחסירם,
כל מביני עלבוננו, קמו לנו גם עוזרים מחוץ ותקוה
נשקפה לנו, כי תהיה הממשלה מכרחת להקן את
המעוות, שעוהה לנו ולהוציא משפטנו לאור והנה
בוגדים מקרבנו מתאספים ומדברים-בשם העם, בי
אינו רוצה בזכות עם, אי אפשר לו בתקנה הזאת.
עתה קם בגליציה כל איש יהודי, אשר עוד לב רגש
לו, אשר עוד לא מכר נשמתו היהודית כעד הנופה
שפלה וינד לבחירנו פשעם ויודיעם, כי עוד יש עם
ישראל בעולם, בי איש לא שלחם ובשקר דברו דבריהם
כשם העם. העם רוצה להיות ואין רשות לאדם לעשות
מסחר בנשמתו. מרוב ערי גליציה נשלחו
מלגרות של טהאה אל נשיא קהלת לבוב,
ראש המתבוללים ובין השולחים היו — זה הוא
הפלא ופלא — רבנים ופרנסים, חסידים
ואינטלגנטים, ציונים וסתם כעלי בתים, מלגרות
חתומות כמאות שמות. וד"ר ביק נבהל: מי ילד לעם
יהודי את כל אלה והוא דמה, כי הזרע, אשר זרע
הוא וחבריו, כבר שרשו בארץ הזאת וכל הרוחות
שבעולם לא יזעזעוהו מקומו. בושו המתבוללים

העקר הוה, באמרו, כי "עם יוכל להתקים בתור
עם בעל אינדיווידואליות-לאומית פוליטית, אף
שהוא משתמש בדבורו בשפה זרה". הד"ר שמראוכר
טעה, כי הלא רק השפה המדוברת היא הסמן
המכריל בין עם לעם, לכה"פ בעיני הממשלה
והיא לפי זה הסכה ל"אינדיווידואליות-הלאומית-
הפוליטית", שעליה מרמו הוא בעצמו.
כבואנו אפוא לדרוש מאת הממשלה את
ה"אינדיווידואליות הלאומית-הפוליטית" של עמנו,
עלינו להודיעה את הסמן הזה, כלומר, כי משתמשים
אנחנו בשפה מיוחדת לנו לעצמנו, עלינו לתבוע,
כי תביא הממשלה את שפתנו זאת בחשבון כל
השפות המדוברות באוסטריא. וזה יהיה הצעד
הראשון והחשוב להשגת האוטונומיה היהודית, שממילא
תנתן לנו, כי באופן זהו הכרה הוא שתנתן לנו.
מ א י ר ה ע ג י ש .

ענינים מדינים

המרידה ברוסיא. במוסקוא נכרה הממשלה
לעה עתה אחרי אשר הם אנק-היריה מכלי המורדים
וגם הרעב אלצם לחרול מתלחם. אך הרם הרב שנשפך
במלחמה הזאת והאכזריות, שהתנהגה בה הממשלה
עם המורדים, לא יהנו את הפועלים לשקוט ימים רבים,
כמעט יחליפו כח יחדשו את המלחמה. מלחמה עם
מורדים היתה גם ברוסמבי על נהר דן מקום הקיזקים.
המורדים יסרו שם רפובליקה לרוסיא הררוטית. כשש
מאות איש נפלו חללים. בחארקוב נקהל ברחוב העיר
מחנה מורדים ובתוכו גם גדודי צבא, שהתפרצו.
וממולם נקבצו גדודי הצבא הנאמנים לממשלה וגם
קוזקים. פתאם נהפכו אלה ויגשו אל המורדים ויתחברו
אליהם. בגלילות הרי אוראל במזרח רוסיא יסרו
המורדים רפובליקה. בטאמביב נרצח הנציב, בצפון
רוסיא בזוו המורדים בתי אוצר הממשלה. בפולין
הרוסית השחיתו המורדים את מלכת הכרול, בלובלין
פוצצו גשר במסכה"ב ע"י דינאמיט. — אחרי אשר
הוציאה הממשלה ע"י לשכת המלגראף את השמועה
בעולם, כי הכחידה כליל את המרידה במיסקוא, שבה
ותהי מלחמה קשה באחד מרבעי העיר יום תמים.
הפועלים בנו סוללות ורכב הצבא בא ויור בהם
ויחריב בתים הרבה ויצת בהם אש. רבים מהמורדים
נשרפו או נקרעו בכדורי התותח. פרטי המלחמה

והועצנה ביניהן ותמצאנה, כי אמנם עוסרות
הנה אחת אחת על טקוטה, אך עורן חסרות את
ההצטרפות וההרמוניה הנכונה לשם מעשה ואיניציאטיבה.
על כל אות ואות, הנצרכת כפי התנאי שבאותה רגע,
לצאת ממערכת הא"ב ולהתאחד עם אחרות לסלה
אחת שלימה. לכל אחת ואחת יש תפקידה ותעודתה.
את מקום היו"ד לא תוכל לסלואת הכ"ף, ובהתמוגן,
כלומר בהסתדרן לסלה הנכונה, אז לא רק נעלה היא,
אבל רב כחה מכת אלה החמרים הפשוטים והגסים.
והא ראייה: ההצטרפות הנכונה ע"פ הענין והמקום,
שזכתה לנצחון ולפעולות גדולות בשתי המלים:
יהי אור. — — —
והאותיות, שהתרגלו לשוטט אחת אחת ולכל
היותר לעמד בקצבה ושורה אחת — בתור אלפא
ביתא — נגד כח מתנגד, התלטרו עתה לשטמעה,
לפעולה ברגע הסכונה. והאוויר המהור השקוף-הבלת,
שעוד לא נטמא טהכל פי הארס, נשא על כנפי-רוח
את המלים הללו, מלים פורחות...
והאלפא-ביתא, הנפרדה ומרכבה לחלקים-מאוחדים,
לחמה, והמלים המרחפות לחמו, לחמו באמץ המכריע
האמת והצדק, לחמו בפרפרם באויר לא נהדרים ולא
נכרים, עד כי נצחו וימצאו להן סקלטן הראוי, אז
מלכה מסוף העולם ועד סופו. — — —
ראובן פא הן.

אז צריכים היינו להניש אל הממשלה את תלונתנו,
על המצאנו במצב לאומי מיוחד מכל הלאומים
באוסטריא, לו היתה כאמת רק היא האשמה
בוה, כקבעה הקים מעיקים מיוחדים לעמנו
בתור יהודים, שבמכתם עלינו להיות את אשר
הננו עתה: פולנים, אשכנזים, טושחים וכו'
בני דת משה, משא"כ עתה. כמו שלא יצרה
הממשלה הקים מיוחדים בעדנו, בתור יהודים
השייכים עפ"י מולדתם לעם היהודי, כי-אם שמה
לחוק, "שכל אזרחי ארצה שוים המה, בלי הבדל
זפרות", כן גם לא הבדילה אותנו, בתור כלל,
לרע — כמובן, אם רק נשפוט עפ"י ספר החקים
— וכחוק ע"ד זכויות העמים בנוגע ללאומיותם כללה,
כי "כל עמי הארץ הזאת שוים בזכויותיהם, ולכל עם
יש הזכות לשמור ולפעול, בעד לאומותו ושפתו מבלי
להיות נפגע מאיזה איש". בזה עשתה כבר הממשלה את
חובתה לכל העמים האוסטרים, ואם יצאנו אנחנו
מהכלל, אז לא היא, כלומר החוק המיוחד שלה,
הוציא אותנו, כ"א אנחנו בעצמנו, כמה שלא
עשינו את-עצמנו עד כה ללאם, דבר שלא
הממשלה, רק אנחנו צריכים ומחויבים לעשותו.
כן, עלינו לעשות את עצמנו ללאם.
אך באיזה אופן? התשובה על השאלה הזאת היא
פשוטה: "פוק הוא מה עמא דבר". עלינו לראות
מה הוא הסמן, שעל ידו יוכר כל לאום בעיני
הממשלה בתור לאום מיוחד, ואם נמצא
שגם אנחנו איננו חסרים את הסמן הזה, עלינו
להראותו את הממשלה, למען תדע ותכיר גם
אותנו בתור עם. הסמן המובהק הזה הוא בלי כל
ספק השפה המדוברת בפי העם בינו לבין עצמו
והאות: כי ככל פעם כאשר תחפוץ הממשלה
לדעת את שייכותו של איש לאיזה עם, תשאלהו
על שפתו המדוברת, ועפ"י שפתו הוא כבר נמנה
אל העם, שאת שפתו הוא דובר. הסמן המובהק
הזה יש גם לנו היהודים, והוא: השפה היהודית,
או כמו שקוראים לה שלא בצדק: הווארנון, שהוא
שהוא לע"ע השפה המדוברת בפי רוב בני עמנו.
אמת ידועה היא, שאין להעלימה, כי בינינו לבין
עצמנו אין אנחנו מדברים לא פולנית, לא רותנית
ואף לא אשכנזית הקרובה לשפתנו, כ"א: יהודית.
ומטעם זה עלינו להתנגד בכל תעצומות עזנו
לדברי הד"ר שמראוכר, שבשאר תביעותינו בנוגע
אל הלאומות היהודית הננו תמימי דעים עמו.
נבדק ע"י לענ צוררנו דשינסקי בדבר ה"נימנויון
הזרנגני" נטה הד"ר שמראוכר הצדה ויותר על

הצללים להאפיל, וכאשר ירב הגפר והברק להקטם,
כן תוספנה האותיות להרכיץ ולהתארגן, עד כי לא
הועילה שום תגרה לנפצם ולהפיצם, וגם האויב היה
מכרח להתחשב בכבוד עם בעל-דינו הגבור, כלומר
עם הכח החזק ואטיץ על ידי האחרות.
אכן בעמרון ככתל מוצק ברזל, להתנגד בפני
פגע וכליון, היו כאותו הדומם המתגלה באבן, הצוחק
לבל גל וסער; עוד חסר להן הכח הפועל, עוד חסר
רצון המעשה. — — —
והארץ היתה תהו ובהו, וחשך על פני תהום
הסואן, ויעל מלפני רצון הבורא, לבלוא את רוח
ההתפרצות ולשום קץ להסגת-הגבול של האיהנים.
הרבון אוהב את הסדר והשטטר, אלה הערובות
הנאמנות והיסודות נאמה וצדק. ובאותו הכח הנאדר
והמיוחד, השמיר והנעלם, קרא מלים שתיים: יהי אור!
ובאויר המעורב והנרקב נעשו בקיעים בקיעים,
וקרני אורה השתפכו כננה החשטל וכזיו הנאצל.
ובתהום נהיו חריצים חריצים, ויתחלק הדומם והנוזל,
והתי היבשה, ויהי הרקיע, ותצא שמש בלוית ירח
זככבים, אף השתלטה כל הכריאהה.
ותראינה האותיות ותשתוממנה. ראו איך היו
אש-ומים לרקיע מקושט תכלת ונקודות בסף, ראו איך
היתה היבשה עפר בולט עם אלפי גונים וצמחים,
איך בל כח וכה עושה תפקידו, רק הנה נודדות
ותלויות באויר.

משברם! מה יענו עתה את ארזניהם, אנשי הקליב הפולני, כאשר ישאלום: איה הפולנים בני דת משה, שמכרתם לנו בעד המנרטים, שמסרנו לכם? — "בחירינו" מכרו דבר שלא כא לעוים. רוח זרעו וסופה יקצרו, הוא הסער והסופה, שהתעוררו עתה בתוך יהודי גליציה, בכאם למסור את נפשות בני עמנו שלא מדעתן ביד זרים. נשברה זרוע הקיפיו, אבדה תוחלתם, פולנים בני דת משה לא היו ולא נבראו. העם היהודי היושב בגליציה מעיד כן על עצמו והודאה בעל דין כמאה עדים היא. מי יתן והיה לכבב זה כל הימים ומי יתן ויבירו זאת גם אחינו בביתם, מורביא ואונגריא!

דבר בעתו.

לא פעם אחת עלתה כבר שאלת הרבנות על השלחן ותהי לספורים שונים ענין לענות בו, איש איש לפי הלך נפשו וסקירתו בדת ובחיים. מדברי כלם למדנו, כי הרבנות ירדה בזמננו עד המדרגה התחתונה וכבודה שח עד לעפר והשפעתה על חיי הצבור כאין. כבר נסו רבים להתחקות על שרשי הרעה, אחרי תם דור המשכילים, אשר שמחו לאיד המחזיקים בנושנות וישחקו על מפלת ראשיהם. כדורנו דור התשובה לישראל ולתורתו הישנה נהה אחרי רבנים רבי תכונות ורבי פעלים, היודעים את חיי עמם ומפקחים על צרכיו ברוח התורה והמצוה. כי בכל יום ויום קמים מאשרים אחרים לישראל ובל אחר מהם טרגיש בכחו ובמחו הכשרון לעמד בראש כל האומה וצועק בקולי קולות: אך זאת הדרך הישרה, לכו בה. ואנחנו נבוכים, מגששים כעורים באפלה. כי זה עמוד האש, תורת משה ורב אשי, אשר האיר לפנינו אלפי שנים, ידעך, ורב כאי כחו פשטו את הרגל. הם היו לפצענו ולבשהנו לאבני נגף וצורי מכשול לכל דבר טוב ומועיל. לא נרצה הפעם לפלפל על השאלה הידועה: מי אשם בדבר? אם הרבנים או הקהלות או ראשיהן? השאלה, אם הדור לפי מנהיגיו או המנהיגים לפי דורם, היא ישנה והיא העסיקה כבר חכמים רבים וגדולים בישראל ובעמים. הגל סוכר, כי לכל עם בזמנו הממשלה המתאמת לו בימים ההם; ויש כופרים בעקר הזה ומאמינים במקרים ובקפיצות. אמנם לא מחכמה נבדיל בדברי הימים בין מחוות תלויים זה בזה לאמר: זאת הסכה וזאת תולדה; כי באמת יפעלו זה על זה חליפות ושניהם סבה ותולדה כאחת לו למשל חכמו פתאם כל הקהלות בארצנו ותאמרנה להקים להן רבנים הראויים לשם זה, עומדים בראש העם ומניעים את הנועותיו ומפתחים את רוחו, תחת סכנות הדבור, היושבות היום על כסאות הרבנות ולוחשות באין הרף: "כשר, מרפה, הגעילו, התפשרו", כמח לא מצאו כאלה. ובנותן הטובה נשאה מעל. כי, אם נתהלך ככל הארץ לארכה ולרחבה, לא נמצא אף מנין שלם של רבנים אשר נכיר, כי חכמי התורה הם, על פי חבמתם ומדותיהם, מבלי הביט אל חיצוניותם. וכן להפך: לו נפלו פתאם מהירח אלף רבנים מזהירים כזהר הרקיע בתלמודם ובמעשיהם כרש"י וברמב"ם אל ארצנו, אז היו כמעט כלם מחזרים על הפתחים, כל עוד יד הכערות והחשך על העליונה.

אך אל ישנו הקוראים, כי גדולה בעיני ספרות העמים וחקרי חבמיהם מתורת ישראל וחכמת חכמיו. שר"ל היה מחבב כל ימיו את אלה מחכמינו הקדמונים, אשר הרוו את כל צמאונם בתנ"ך וש"ס, יותר מאלה הבקיאים בכל המדעים, וישם את מעלת רש"י וחכמי צרפת גבוה מאד מעל מעלת הרמב"ם וחכמי ספרד. ואך האמת הכרודה היא, כי לא בעבור ידיעותיהם החיצונית נעלו מקצת רבנינו על המון חבריהם; ואך אלה ינקו את לשד תורתנו הכתובה והסמורה ויחכמו ויגדלו ועל כל דרכיהם ומנהגיהם ודבוריהם שפוכה רוח תן ונעם — ואלה ראו רק את אותיותיה מבחוץ, אשר גשמום ויקמינום ויורידום אל מצולת הבלי שוא אתם. למה הדבר דומה לאיש הלומד צרופי אותיות הנהיגים בתורת הפרוד (כעמיע), מבלי לדעת את היסודות המרמזים כאותיות ההם ואת הרבנותיהם

ואת המורותיהם. הנה לפנינו למשל הרב הגאון ר' שלום הבהן לילינפלד אב"ד בפרהיצה, היודע אמנם שפות הארץ ככל בן תרבות, אבל לא עסק מעולם בספרים חיצוניים, כי אם שאב את כל חכמתו מספרי ישראל וכל מעיניו דק בחקרי התלמוד ופלפולי הפוסקים. ילכו נא נאורינו הפקחים, הלועגים לתלמודיים ונותנים את כל הלמדנים לבטלנים, אל הרב הזה, לדעת אותו ואת שיחו. מה נעמו דבריו, אשר ידבר בבינה והשכל, בנחת וכבוד, ומה נאיי ארחותיו במשאו ומתנו עם בני אדם. הרבה התהלכתי עם הפרפסורים הגדולים המצוינים בחכמתם הרבה וגם התענגתי על הליכות חייהם; ועלי להודות כי נופלים הם הרבה מחכמי התורה האמתים, ואף הסקירה החדה והמהירה, אשר לרבנינו בהיות העולם, אין להם, חוץ מד' אמות של המקצוע המיוחד להם. — כאשר גם הקהלה העתיקה והנכבדה קראקא עומרת לפני בחירת רב, ארשה לי להרחיב את הדבור על הגאון ר"ש הכהן וליעץ את אחי בני קראקא כאח נאמן, לבלי לפנות על ימין או על שמאל, כי אם ישימו על ראשו את עטרת הרבנות ההולמתו. כי רק אז יש תקוה, כי שאלת החנוך המנקרת במח טובי אחינו שם החל להפתר לטובה ורוח ישראל המתעוררת מהרדמתה תקבל צורה בולטת בבית-הכנסת וכבית-הספר ובשוק החיים. כאשר נסיתי לפני שנה ומחצה בעזרת הגאון רשככה"ג ר' שלום מרדכי הכהן אב"ד בכרואן להעמיד את הגל "ישורון" כמחננו, אשר סגמתי פנינו היתה ליהד את הדור הכא בכתי-ספר עברים, היה הרב מפרהיצה הראשון, אשר נפל על המציאה וישמח עליה כעל שלל רב. בלהבת קדש ובטוב מעם דרש לפני בני קהלתו ויכבש את לבם לרעיון הגדול הזה. הרב הגאון ר' יצחק שמלקס ז"ל עורר אז את אזני, כי לחנם כל תלאותנו, כל עוד יעמד בית הכהנים הגדולים כב' על תלו. ויספר לי, כי בשנת תרמ"ב באספת "מחזיקי הדת" הציע הוא ז"ל ליסד ישיבות ולדאג לחנוך הבנים ברוח התורה, והצדיק המושל ביראת אלקים" כביכול דחה מיום אל יום ויעמד בחרי אף וישב אל ביתו לפרמסלא. נבואת הגאון ז"ל נמלאה לדאבון נפשו, כי המשימינים כמלו עד מהרה את עכדת הקדש. ואך פרהיצה לבדה נשאה לפליטה ר' שלום הכהן שלי"א לא נח ולא שקמ, עד אשר העמיד בית-ספר עברי, אשר כל בני עדתו שמחים בו ומתענגים בטובו. ואין ספק כי הדור הגדל עתה שם יהיה דור ישרים, אוהבים את ה' ואת תורתו, יודעים את העולם ואת עמם ואת עצמם. אין ספק, כי תעשינה גם הקהלות האחרות כמעשיה, אם רק לא יקום שמן להן... הן אמנם קמו ב"ה בשנים האחרונות עוד בתי-ספר עברים כערים רבות... אל-כלם לא ברצון "חכמים", ולכן הם עוזבים לנפשם וגרועים במדה ידועה גם מהחדרים הישנים. כי כאלה ילמדו למצער תורת ד'. אם גם בלא דרך ובלא ערך — ובאלה ילמדו רק את השפה העברית. ואף זאת עם כל תהפוכותיה ושחיתותיה האחרונות. לא כן בפרהיצה, אשר כל הלמודים קדש וחולין הנעשים על מהרת הקדש. והגאון עצמו מנהל את בית-הספר ומלמד לגדולים שעות ככל יום. אשרי עיר קראקא, אם תזכה לראותו מכהן פאר בתוכה. אל כל הרוחות הנושבות בישראל הוא מאזין ומקשיב וסולל לו דרך אם להיטין או להשמאל. האזכיר את הדבר הידוע לכל, כי שם "גאון" איננו לגאון הזה רק תואר ריק, כי אם נאה לו? הוא בקי בכל חדרי תורה בהלכה ואגדה ומפלפל בכל סקום בחריפות עצומה וסברה ישרה. בדרשו ברבים איננו שופך מכול מליצות כחדשים ולא שולב דקדוקי עניית ככנינים חלולים בישנים, כי אם מדבר דברי מעם ושכל טוב המפיצים אור על מאמרי המקרא והתלמוד ומחכמים את שומעיהם ומלכבים אותם. ביחסו אל אחרים ראוי הוא להיות למופת לכל נקיי הדעה. מהברסנות המצויה ברבנים לא ימצא לו כל זכר. הוא מצרף הוד והדר עם תמימות וטבעיות, כבוד חכמים עם ענות צדק. ביחוד תלבישהו ענותו היתרה עטרת תפארת מול כל מכיריו מקרוב ומרחוק ומדת טובו ואהבתו לכל תקח

את לבות כל הקרבים אליו שבו. אם יואיל הרב הזה לקחת על שכמו על הרבנות בקראקא, תחל שם תקופה חדשה לתורה ולחנוך וניצוצי האורה, אשר יצאו משם, יגיהו את העלמה הנסוכה על פני כל הארץ.

סניאטין.

י"ו.

השקפה על שנת 1905.

על פרשתת דרכים. שנה היסטורית ורבית

המאורעות היתה השנה 1905 ליהודים ותוצאותיה מונחות בעתיד הקרוב, בדרך כלל המאורעות ההיסטוריים הגדולים. הציונות עמדה בנסיונות קשים, ותוכיח למדי, כי זכות קיומה איננה תלויה בחיי יחיד סגולה, כי כבר חדרה אל תוך שדרות העם וכמעט כל ישראל נתונים תחת השפעתה האמצעית ובלתי אמצעית. הציונות הפיחה רוח חיים ביהורים בכל המדינות, שהם מפורזים בהן. יהודים נתיני עשרים ושתים ממלכות השתהפו בקונגרס האחרון ולמרות שהבפילו צנזום הכוחרים רבו הצירים מאשר היו בקונגרס הששי. בכל עמנו התעוררה היהדות מהליתרגיה כהשפעתה. להסתדרות האמגרציה, להגנה העצמית כרוסיא ולכל הענינים החברותיים של היהודים — נקן לאומי. הרעיון הלאומי רכש לו כבר לבות רבים שכבר נממעו, הקיף את כל העם בעת, שהוא נחוץ מאד. — בשנת 1906 יהאסף כנראה קונגרס-השלום להממשלות, ושם תוצע גם שאלת היהודים, כפי שהבטיח רוזבלט לנורדו, ואולי תבוא לידי פתרון, שיהאיים לנו. — איספריא משנה צורתה, ומותרה על הזכויות המיוחדות, הפריביליגיות של קצת עמים ומפלגות, ואולי ילחכו גם היהודים עצם. — ברוסיא נהרסו כל היסודות הישנים, וכעתיד יבואו אחרים במקומם. — "ההוה" שלנו מבריק קצת רק מעבר הפונה לעתיד — אם נדע לערכו כראוי — להסתדר ולהתאחד. אחדות והסתדרות, בלי שנוי-השקפה, הנן פתרון גמור לשאלותינו. על פרשת-הדרך עומדים אנו, ואם נתעצל תבוא כל האומה היהודית בסכנה ואם לא את נפשנו הצלנו. מי יתן וידעו כל ראשי עמנו לפני מה אנחנו עומדים. כי הכחירה לפנינו: דרור וחשך. אם נלך בדרך הישן, נכחר בטות, ואם משמר אחר נבקש אזי בחיים חלקנו. ונקוה שיהודינו ידעו להשתמש בשעת הכשר הנוכחית. וזאת הנחמנו מעצבון שנת 1905. — אירופה המזרחית הגיעה לאנרכיה. משרתי הצר, השואפים לדמי אדם, רחצו ברמי רבנות בני אדם. לא ליהודי רוסיא בלבד ננעה הרעה, כי-אם, אף ליהודים מחוץ לרוסיא, בעוד שנתוספו להם צרותיהם הפנימיות. גם על הרוח היהודי עבר הכוס, כי מלב היהודי, ממרכז האומה הרוחני הלאומי, אשר בארץ רוסיא נגרו יאורי דם. וע"כ שנת קפאון היתה בספרות היהדות, שנת בצרה, שנה של "דם ואש ותסרות עשן" כקהל ישראל. השנה שעברה הוכיחה לנו, כי לא נובל לבטוח בישר אירופה. חמש השנים הראשונות של "המאה העשרים" עקובות מדם יהודים רבים אין-מספר. ארופה לא הושיענו עוד!

הציונות.— אליה נשואות היום עינינו; כל מעשינו והאמצעים להשיג זכויות או להטיב מעמדנו, הנם דק מפלים לה. חנוך פוליטי נחוץ לנו. לא לשוא נסתפחו אל מחננו חיל רב כזה, כמו שהופיע בקונגרס האחרון. הבל מודים בה עתה, ובה נובל להתלות תקותנו בעתיד. בעתות צרה כאלה נראה רוח חיים בלאום היהודי. היהדות הכתה שורש עמוק בלבבות היהודים, ותחיל לשגשג, ולהוציא פרי. אף אלה, שעמדו תמיד מנגד נגעינו ואף המתבוללים חוזרים בתשובה. רגשם והגיגונם הביאום לידי הודאה בעקר הציונות. ע"י הזרם הציוני התעורר גם רגש לאומי ותחיה, ויתחילו לשטוף עמו. גם הגיונם הביאם לידי הכרה ברורה, כי לא ה"התבוללות", ואף כי לא ה"מבילה" היא פתרון לשאלת היהודים. הנשמה היהודית מעיקה להם וכל ימיהם רעים, כזרים הם מרגישים עצמם בכל מקום, נפש היהודי קשורה בגזעה ככח טבעי — וכל שאיפותיו לאל הנן מבלעדי היהדות, כי הדבר, שנפשו מלאה נענועים אחריו, אין לאל ידו להשיגו. בכח הרוחף הזה יולד בו גם בח מושך, מבלי דעת מקורו — היהדות שבו. העובדות

באות ומטפחות על פניהם, כי נכזבה תקותם בהשענם על השכלת ארופה החיצונה והמדומה. עד היום לא הכתה עוד שרש עמוק בלבם פנימה — רק אחרים מהם ההנוססו. אדיאלות נעלה שופעים המה ע"י הנצרות, ועד היום רק מעט מועד — משמנה ומטובה של היהדות. מתחפשה היא בלבוש ישרנות, בנוגע לטורקיא, ושפיכת דם היהודים ברוסיא והיחס אליה מאת מדינות ארופה באים ומטפחים על פניהם. הקונסטיטוציה ברוסיא לא הועילה כלום, העירה רק חרון ה"מאה השחורה" על היהודים; בשווייזכות על הניר, בלי רגש אמת של צדק ומשפט, בל נישע — באין לנו מדרך כף רגל בטוח על הארץ ההיסטורית, שנקשרנו בה בענותות אהבה. בחינה חזקה למצב הציונות היתה לנו בשנה שעברה בקונגרס האחרון. הציונות פנתה לה דרך בין כל המכשולים הרבים. ממחנה נברלו שרידי המתבוללים, שלא חררה עוד בנפשם פנימה הרגש הלאומי במובננו; הארציות איננה רק חקויה. לציונות וסכנה מהתבוללות בצבע לאומי רחפה על ראשנו. בזהירות הוצאו האברים הזרים מקרבנו. ובכל זאת לא נדחם בשתי ידיים, כי זוהי שחר הציונות, האמתית; גם ראשינו הראשונים: פינסקר, הרצל ונודדו לא היו בתחלה פלשתינאים ולא קולטוריים, בי-אם מדיניים וברבות הימים נעשו לפלשתינאים. גם לוסין וולף, וכל אלה בעלי ההשפעה הגדולה, שהסתפקו ל"מיטה" ישנו השקפתם. אף גדולי דורנו, שהסתפקו רק בהתייחסות חברה להגיון על היהודים ויעמדו מרחוק להלאומות, יתקרבו לנו. הזיק הלאומי, שנתעורר גם — דיינו; בל נטעה אם נקיה, כי הזיק הנצל יהפכם ליהודים. ממלכות אירופה ערכו דמונסטריציה נגד טורקיא, מכניסות הן בע"כ של השולטן תקויה ארופה אל תוכה. וגם — במשמטה ובקנאה ליהודים אשרו האירופאים, אף ממשלתו, שהיתה טובה לנו בכל עת. כי הלשינו עלינו, כי חורשים אנחנו רעה עליה ועל כן החמירה נאור בשנה הזאת באסור כניסת היהודים לארץ אבותיהם.

הציונות הכוללת להתנאות בעבודות חיוביות גדולות, הידועות והנראות גלוי לכל. ע"י אנציאטבת הציונים התאספו כל החברות הגדולות שלנו לאגודה אחת, לסדר את האמיגרציה ולהתמוך בידי נודדינו בעצה ובמעשה. חלק-הארי במפעל הזה נפל לציונים, שעמדו לעזרתו, כי המה, שההפשטו בכל קצווי ארץ, שולחים ע"י חברותיהם את הידועות הנכבדות הנצרכות. בהשפעתה הבטיח רוזבלט, שתוצע שאלת היהודים על השקחן הירוק בקונגרס השלום הבא. בכליון עינים מצפים אנו לתוצאותיו.

הרעיון הלאומי, שהתעורר ע"י הציונות, הוא היום רוח החיים באופני כל החברות היהודיות, כאשר יעידו המעשים. הוא הוליד בקרבנו לב חזק והכרה עצמנו. היהודים היו החלוצים ראשונים, שנלחמו בעד חרות רומיא, ולשמחנה קבלה התנועה הרכולוציונית היהודית גם צורה לאומית יהודית.

(המשך יבוא)

ז"ה.

סטניסלאו.

מכתבים מערי המדינה

קראקא. ביום ב' שבוע זה היתה ישיבה כללית בלשבת הקהלה. בישיבה הזאת היה מוסל גורל הנהגת הקהלה לשנים הבאות, כי בה נבחרו גישי הקהלה ושני סגניו. נבחרו פה אחד עורך הדין ר"ר שמואל טירגום לנשיא — שנית, עורך הדין ר"ר שמואל לאנדא (נכר הרב הגאון הצדיק ר' שאול רפאל לאנדא ז"ל). לסגן ראשון בפעם הראשונה, אף שזה עתה נבחר לפרנס. והגביר מר אברהם מרגליות (נכר הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל מבראד) לסגן שני — שנית. הנשיא נשא מברכותיו להודות לחבריו על בחירתו ופירש את תכנן עבודתו, שנמל עליו, בו כלולים העניינים האלה: שאלות הרבנות; סכרחת להפטר במהרה; בנין מרחץ לעם, ערוך בכל מכשיריו ותקוניו; בנין בית מיוחד לקהלה; שני תקנות הקהלה בהנהגת זכות בחירה לכל. הדבר האחרון הזה צריך זמירות

גדולה, לבל יכנסו להנהגת הקהלה אנשים בועטים בדת ובכל הקדוש לישראל. הקהלה איננה מוסר פוליטי לבד, כי אם גם מוסר דתי וכל מי שאין לו כל חלק בדת הלא אין למסר בידו את הנהגת הדת ומוסריה. כל ימי שבתו על כסא הנשיאות — אמר הנשיא — אני, בי הנהגת הקהלה, העמוד על בסיס היהדות האמתית ע"פ התורה המסורת, כי ברוח היהדות גדלתי וברוח היהדות אנהל את העדה. ר"ר רפאל לאנדא הודה לחבריו על בחירתו ויאמר ברגש: היום הזה קרוש לי, כי קבלתי עלי את החובה הקדושה להשתתף בהנהגת קהלתנו וברגש קדש אני עולה על הכסא, אשר ישב עליו אבי ז"ל שנים רבות והנני מכמתח, כי אעבור עבודתי הקדושה ברוח היהדות המהורה, בכל מסירת נפשי ובכל מאורי. (מחיות כפים וקול הירד). מר אברהם מרגליות הודה לחבריו על בחירתו ויבטיח, כי יעבר על משמרתו באמונה ובכל כחו בלי נטיה צדדית וכלי משא פנים לאחד המפלגות על יסוד היהדות הארתודוקסית כראוי וכנכון לקהלת קראקא. בזה נעלה הישיבה.

קראקא. במוש"ק פ' מקץ חגגה החברה "אגודת אחים" פה חג חנוכה ספר תורה חרש, אשר הוביל לבית הפלטה מבית ראש החברה הרה"ח השיש הוחסן הנכבד בעירנו מו"ה מרדכי זאב שפ"ע ז"ל, אחר מהשרידים מבני דור הישן, באספת כל בני החברה והקרואים, אשר מלאו משבנו פה אל פה דרש הרמ"ז לפניהם דרוש נכבד ונעים מענינא דיומא על מאמר הגמרא במס' שבת, "כשעלה משה למרום וכו'", אשר התפלאו עליו כל השומעים, לשמוע מפי סוחר דברים יקרים ונכבדים כאלה בלשון זכה וצחה. בבית הפלטה עלה הרב החרף הדרשן המופלא מ"ה פנחס דעמביצר ז"ל. ריין רפה וירדש דברים יקרים, אח"כ עשו סעודת מ"מ, וישישו לכבוד התורה עד אחר חצות לילה.

אחר מבני החברא "אגודת אחים".

מקדומיא. קבלנו את המכתב הזה בכקשה לפרסמו; כל יושבי עירנו החרדים והנאורים, קנים ונערים וכל ראשי הקהל כלם המה בעד האוטונומיה היהודית בשבוע שעבר היתה פה אספה רכה, ששלחה להמנ סטריום מלגרמה של מחאה נגד מעשי הפושעים המתבוללים דה. ביק וחבריו, גם נוסדה חברה אניטאציונית, לאסוף התימות כל אנשי הקהלה בעד האוטונומיה ולשלוח אל המניסטריום. הנה פה העתקה המכתב, אשר שלחו ראשי הקהל היראים אל רבני הקהלות ובעה"ב החשובים על אדות האוטונומיה: "אל כבוד הרבנים הגאונים, והגבירים הנכבדים, החרדים לרבר ד', אוהבי עםם ותורתם, דורשי שלומם וטובתם הי"ו. בטח שמעתם, וגם ידעתם אשר הממשלה יר"ה נמרה אומר, לתת שווי זכויות בעת הבחירה, כל איש ואיש מבין כ"ר שנה נתתן לו זכות לבחור אל מועצת הממלכה בהבחירה לפירלמנט הכאה, ודעתה גם לחלק את המנרטים לכל עם ועם, ובלי ספק היה בדעת הממשלה לתת גם לעם ישראלי מספר מנרטים בפי מספרם, ואז היה ביד היהודים הנבחרים לפעול הרבה לטובת עם ישראל, כמו לבמד הביתה ביום א' הגורמת היוק עצום וחלול שבת במחנה ישראל, כי קשה להם לשבות שתי שבתות בשבוע. — אך לראבון לבנו קפצו אינו אנשים רשעים מתבוללים, אשר אין יראת ד' ניגע אל לבם ורוצים ללכוד את עם ישראל ברשתם למשיאות נצה, חלילה, ואומרים אשר עמנו איננו ח"ו עם, רק כהה דתית ובפומכי מוכישים בתורתנו הקדושה, אשר בה בשם עם נקראנו, כמו "מי כעמך ישראל" וברומה. לכן קמו כל ישראל כאיש אחד חברים, לצעוק חמם על מעשי הרשעים ההם, ולבקש מאת הממשלה לתת זכות הבחירה לישראל, כמו לכל העמים, ונוסדו חכרות גדולות בוויין, ולבוכ, וגם פה עירנו, וגמרו החלטות לעשות אספות גדולות בכל עיר ועיר א"ה ביום א' לסדר ויחי יעקב — "עוד יעקב חי". לזאת באנו לעורר אתכם שהתנו את ידכם לנו ולא הפרשו מן הצבור, ולעבוד אתנו יחד עבודת ד' כלי הרף ויום ולילה לא ישובתו עד אשר נוציא את הדבר הגדול הזה אל הפועל. — וד' יהי בעזרתו ומעשה ידיו ירצה.

ראשי הקהל היראים

שאול קנעפפער, מרדכי הערמאן, צבי קרוס, אהרן קאהן, שמשון העללער, יעקב בירדאף.

משרנוביץ. בבור גדול נעשה פה לצירנו במועצת הממלכה, גבור עמנו, ר"ר שמראוכר, בשוכו הנה מוויין. כמנהיג ישראלי קבלו את פניו בתרועה וצהלה ואותות תורה נראו על כל פנים. כשעה לפני באו כבר היתה חצר מסה"ב מראה יהודים, שחכו רציים הנאמן, לגבורם האחר והיחיר, הנלחם בעד עמו הנעלב. גם גדולי הנוצרים, גם אנשים מתוך המדינה באו לקבל פניו. כאשר נראו פניו נשמע קול

שרים שיר, "התקוה" ושני טורי אנשים עמדו מזה ומה וקול הירד חזק מאד נשמע מכל עברים. מתוך הנקהלים נגש העו"ד ר"ר קסלר וירומם את הד"ר שמראוכר על אמץ לבו, שהראה בבית מועצת הממלכה ועל הלחמו בכל עת בעד עמו. ראש ועד המדינה של הציונים ווייסגלאו העריץ אותו בתור מיפת לכי היהודים, אשר עני כל היהודים באומסריא נטויות אליו. באי-כח כל החברות נאמו נאומים לכבוד הרב ריב עמנו. כחנה כבר נאור לוח את שמראוכר עד בית מעונו. בישיבת ראשי הקהלה החלט להודות לנשיאנו ר"ר שמראוכר על רוח החשמנאים, שנחה עליו וכו הוא מרכר את אויבנו בשעה. — כיום ג' שבוע שעבר היתה פה אספה גדולה בבית העם ושמראוכר נשא מברכותיו על אדות האוטונומיה היהודית ויבאר את אולת המתבוללים, המתבכשים לעמם. כל חשובי עירנו הודו לו בפניו על מעשיו ועל דבריו היקרים. האספה החליטה, לשלוח מלגרמה אל ראש המניסטריום בארון גאומש, להודיעהו, כי העם היהודי רודש זכותו בתור עם. ר"ר ביק ור"ר שמראוכר — להבריל! שניהם ראשי קהלות גדולות ושניהם צירי מועצת הממלכה.

וויין. כמוש"ק היתה באולם, "הומל נומה" אספה גדולה על דבר המצב המר של אחינו הנולים ברוסיא המתגוררים בוויין. הנואם מר קאפלאנסקי תאר בדברים חמים את גורלם הנורא, איך יגעו אחינו האומללים ברעב בעיר רבתי עם זאת ואין איש שם אל לב, ויציע ליסד ועד לתמכס ולעזרם. אחרי הנואם הזה החל הוכוח. הנוכח מר קרויו הציע, כי הועד הזה ידרוש מהקהל היהודי פה, כי יבנה אהלים (באראקען), אשר גם יוכלו הגולים לישון ולא כרחיבות החת הגמורים, כאשר היה עד כה ובי ירושו גם מבני התמחוי, כי יתנו לו תוים (מארקען) לחלקם חנם בין היהודים הרוסיים העניים. מר פלאשקעס יצין לפרסם קול קורא ככל הערונים לכל בית יהודי, כי יקח לו כל איש פעמים אחדות בשבוע לפי יכולתו ארוח לארוחת הצהרים. אל הועד התמוך נכנסו האנשים האלה: התוכן קרויו, בלאק, ר"ר לעווי, ד"ר שארייט, ר"ר צווייג, פלאשקעס, קאפלאנסקי וקאמינא. בסוף האספה קבצו מאת הנאספים סך מאה ושישה כתר, אשר נחלקו היכף בין אחינו הרעבים ברוסיא, המבקשים לחם ואין. — באגודת "יהודה הלוי" היתה ביום א' קריאה מספרי שלום עליכם, שסבל מהפציות בארסה, כי בזוו השוררים כל אשר לו. תודה יאתה ימר גראב, כי על ידו נקבץ סכום הגון בשביל הסיפר החביב ההוא. זמן בראנרעס.

מכתב מרומניא

פרומישיקא. כאביב שעבר בעת יציץ כל ציץ ויפרח כל פרח, ציץ מטת הרשע ויפרח הזרודן ליהודי רומניא בעלות מפלגת הקונזרוואטיבים על כם הממשלה בארצנו. אנשי המפלגה רבם אנטישמיים, ועל ידם נתמנה לשר הפוך בבאטושאן איש צר ואויב, צאא לדם היהודים. לבקרים יחרש פתורותיו הקשים והמרים עליו במחיו הזה, להוציא לחמנו מפניו ולהשביענו במרורות פתנים. לא די לנו בכל החקים הרעים, אשר יתחילו על ראשינו משרי המפלגה הנ"ל, אשר יתנכלו כמסתרים לבלענו חנם, וכל יום הננו לוחמים מלחמת הקיום, עוד הוא בא להוסיף עליהם, עד כי כשל חמנו מללחום מול משבירי ים החיים הסיערים בועפם נגרנו. מה נורא המחזה לראות איך אנשים למאות יגורשו מהבגרים בבזו וקלון. כל רכושם, אשר אספו בזיוע אפס, ובל-עמלם אשר רכשו בדמי נפשם, היו לבורה למתלעות בנות תפחה אלה, אשר לא תד ענה שבעה. ועתה הלוך ילכו וישומשי בתוצות קריה כדאבון נפש מחוסרי לחם ויבית, ויבקשי למצער מקים להרגיע את גום העיף והגשבר מרב עמל ויגון, אשר שבעה נפשם. הבנים שואלים ללחם ופירש אין לחם, מה איום לשמוע קול יללת הנשים ומפן המתפרץ ממעמקי לבכם, קול בישועת עיף ויגע בכרעי פתאום תחת סבל משאו, אשר גם לזכרו והמינג לבי בקרבי ונפשי עלי תשתוחח. הילד שאל את אמו בתום לבבו: אמי! מדוע עזבת את ביתנו וכל עמלנו? אנה תוליבני? ומי יאספנו? כל איש אשר לב רגשו ישתפך עליו נפשו לראות מחזות איומים כאלה, מחזות מחרידים כל לב ומרגזים כל נפש, מרעישות רמי העורקים בים נגרש עוד היו כפרים רבים, אשר היהודים חיו שם עם האכרים בשלום, וישבו לכטח אדם. לא היתה בנייהם כל שנאה וקנאה, כי העניקו היהודים אותם ממיטכ כספם ומכל ציה וצוקה חרצו אותם, ועתה היתה רוח אחרת אתם, עתה הריעו עליהם בעל אנשי דמים ומרמה לאמר: צאו מאהנו אנשי בליעל, רב לכם כי שנים רבות אכלתם בשרנו, מציתם את דמינו כעלוקה. צאו! סכת

הנוצרים באונגריא בשתי מיליון נפש. הוא קורא לממלכות בכקשה נמרצה, לעזור את היהודים לשוב לפלשתינא. נקמת יהודים. בקיעב שוכתים שליטת אלפי פועלים יהודים. הייביתת הזאת היא בעין נכמה (?) בממשלה. חמשים מן הפועלים האלה דרשו כסף מאת הועד לעזרת השודרים ובאשר ענה הועד, כי הכסף נועד רק לשודרים ולא לממנות ולא לכלכל פועלים שוכתים החריבו הפועלים את בית הועד. הפועלים ברוסיא נלחמים בממשלה ובאזרחים ודורשים צדק, אבל רגיש הישר אינו גדול אף בדורשי הצדק, כי כל יושבי רוסיא, כמעט כלי יוצא מהכלל, הם תלמידי מלכות הרשעה.

שוד יהודים חדש. כנאראדישיץ אצל קיעב נבזוז היהודים שנית ויבז.

העתונים העברים ברוסיא. לא ננונה היתה השמועה, כי במלה ממשלת רוסיא את העתונים העברים ברוסיא. הצפירה והזמן יוצאים לאור, אך לא יכלו להגיע לקוראיהם כמקודם מפני השביתות. שעדיין לא פסקו כלן.

הצעירים והזקנים. בעיר ריעזיצא בליטא שמעו היהודים, כי האכרים, הבורחים מפני מחנה המורדים מתאספים מן הכפרים העירה. בפחדם בקשו צעירי היהודים לצאת חלוצים ולהגן על העיר, אם יתגרו בהם האכרים. אך האזרחים היהודים לא נתנום להפיק זממם.

מות קדושים. פליט יהודי מקיעב הנמצא עתה באונגריא, מספר, כי יששים יהודים צעירים ועליהם רב צעיר, בקשו להציל ספרי תורה מיד מחללי הקדש וישאום אל בית תפלה אחד הרחק מן העיר, אבל גם הם וגם ספרי התורה נפלו ביד אויב. ארבעים מהם נמצאו הרוגים וספרי התורה קרועים. הקדושים נכבדו עם ספרי התורה ביחד.

הפוליציא הרוסית בעבודתה. מרגלי הפוליציא בקישינב המיתו כסם המות את יועץ הממשלה קיסילב. שבא לחפור ולדרוש בענין זבח היהודים.

זבח חדש ביהודים. בנרודי מודיעים, כי פרסא אחת רחוק משם על גבול רוסיא התנפלו פטריוטי הצד על בתי יהודים ויבזוזו כל הנמצא בהם ואת כעליהם הכו מכות מות. שבעה מן הנמצעים מתו מן המכות.

פרלמנט יהודי. בשבוע הבא תהיה כללנדן אספת יהודים גדולה, להועץ ע"ד הסתדרות היהודים בכל העולם והתרכוזם בפירלמנט. אשר ימכץ לעתים סבועות. תכלית ההסתדרות תהיה להגן על היהודים מפני התנכלות צורריהם וכתמוך בידי יהודים נרדפים. מקום הפירלמנט היווני תהיה העיר פראנקפורט ע"ג מאין. אספה אחת בדבר הזה היתה כבר כמנששסטר באנגליא. גדולי הרבנים באנגליא מסכימים לרעיון הזה. המה רוצים להשתדל בדרך הזה גם בתקן עניני הקהלות, הרבנים והמורים. יש הרבה חסרונות ומדות רעות ביהודים בכל העולם ואין מי שיחזירם לאוטוב, כי הרבנים, אינר עליהם הרבה מוטל אינם יכולים להגיד לעמם פשעם, כי תלוים הם בדעת תקיפי הקהלות. יש להשתדל לשחרר את הרבנים, למען תהיה אימתם על הקהלות ודבריהם נשמעים ולא יהיה עמנו כצאן כלי רועה.

אסור כניסת הגולים לאנגליא. מראשית השנה החל לשלוט באנגליא החוק החדש נגד הגולים, ומיד ביום הראשון הרגישו יהודים את משוי החוק. מ"ב גולים יהודים באו ביום כי שבוע זה לזרונה כספינה מהאמבורג. רופא בדקם ורק לעשרים מהם נתנה רשות לבא העירה ולכ"ב הנותרים נאסרה הכניסה, כי לא היה בידם די כסף לדתפרנס. הם ערערו על דינם לפני ב"ד הערעור. הב"ד התנהג עמהם כמדת הרחמים ויתן רשות למ"ו מהם להכנס. כי אמרו, כי כרחו מרוסיא מפחד הרודפים ואחד מהם ברח מן הצבא והוא צפוי להרג בשוכו. שבעת הנותרים הושבו להאמבורג.

יהודי במניסטריום האנגלי החדש. מלך אנגליא מנה את החכם המדיני היהודי הרבט סמיל למזכיר הממשלה בענינים הפנימיים. הוא נלחם בפירלמנט נגד החוק לאסור כניסת הזרים לאנגליא, הערוך נגד גולי היהודים. עליו אומרים, כי הוא יהודי נאמן לדתו. עורנו צעיר לימים כי ל"ו שנה.

שינות וישלמו בשטרי דולאר, שכבר נפסלו לפני כמה שנים, ומאין בקיאים פה בשטרי אמריקה רמו כמה סוחרים כזה עד שנת פש הרמאי היהודי, גרינפלד שמו, כוויץ. הוא קנה באונגריא סוסים וישלם בשטר של ת"ק דולאר ואח"כ נודע, כי פסול הוא.

רעד אדמה. בדרום אוסטריא, טריעסט, קרואציא קראין וכו' היה ביום ג' שבוע זה רעד אדמה. בתים רבים נכסעו, אבל לא נהרסו.

רדיפת אירופאים במצרים. בערימצרים התקוממו המחמדים על אנשי אירופה היושבים שם. במצרים הנוצרים הם החלשים, כי מעטים הם והם מכירים שם את נפש היהודים, שהם החלשים בכל מקום. הממלכות שולחות שמה ספינות מלחמה.

*

התנועה בין הרוטנים. יותר ממאה אספות עם גדולות הקהילו הרוטנים בערי גליציא בחדש האחרון. בהן החליטו לקום כאיש אחד נגד כל עולה ומרמה, שיעשו הפולנים לרוטנים כתקון סדר הבחירות. אם לא יחפצו הפולנים להתנגד עמהם בדרך הישר והצדק ברצונם, אז יקומו הרוטנים לבקש משפטם ביד חזקה ולא יפחדו מפני כל. עוד החליטו, כי כאשר יעשו לחוס, שכל לאום יבחר בפני עצמו יבחרו גם היהודים בפני עצמם בתור לאום מיוחד. כחדש הזה יוסיפו הרוטנים להקהיל קהלות וכהרעיש את הארץ ולא ינחו עד השיגם חפצם.

היהודים בעלי האחוות הגדולות בגליציא. בתוך 3117 בעלי אחוות גדולות בגליציא ישנם 533 יהודים. הגדול בכלם הוא הבארון סאפער מאונגריא, שדה אחוותו מכילה 38.421 הקטר מרובעים.

יד היהודים בכל. כי תקרה איזו תקלה, צרה כי תבוא על העולם ככלל או על עם או על מסלנה, אז המחשבה הראשונה, אשר תעלה על לב צוררינו, היא, כי היהודים היכים בדבר. לא כי יאמינו בזה, כי אם ישמחו בהיות להם תואנה, להעיר חמת העם על היהודים, כי הלא העם יאמין להם ולא יתן את היהודים לרצמטק. יש אשר ישלו היהודים את נפשיהם כאמר: מה יתנו ומה יוסיפו דבריהם, אנחנו יודעים את נקיין כפינו ולא נירא רעה. אבל ברוסיא הביאו העלילות האלה לירי הזבח הנורא. עתוני צוררינו הרבו כל כך לתלות בנו כל צרה והעם הרבה כל כך לשאוף נקמה ליהודים, עד שבאה שעת דבשר ויכל כאחינו את כל חמתו. גם פה מי זה ישים לבו לדכות, שיוציאו עלינו צוררינו יום יום, גם קהלותינו וגם חברותינו הגדולות מחשות. אבל חמר השרפה הולך ומתקבץ בלכות העם, השנאה ושאיפות הנקמה הולכות ומתגברות ומי יודע אם לא תבוא גם פה שעת הבישר! מי יתן ונקב! בכיובינה תובעים מורי כתי-הספר הוספות על שברם. כשעת הבחירות לועד המדינה התפשרו המורים עם הקנדיטים, כי המה יעזרו לבחירתם ובשכרם ישתדלו בועד המדינה, למלא משאלותם. בן היה, ועד המדינה החליט לבטל את הפרופינציות ולהטיל מס חדיש על המזוגים, יסיפיק להוסיף על שבר המורים. כבוא החלטה לפני הממשלה לא אבה המניסטריום להציע לפני הקיסר לקימה, כי ירא, פו יזיג המס החדש לבתי חרשת הישבר והי"ש ולמזוגים והכנסות הממשלה תמטענה. עתה נקהלו המורים ותחי המחשבה הראשונה, שהביעו המורים, כי היהודים היכים בדבר, כי המה השתדלו אצל הממשלה לבטל את החלטה וידברו על היהודים דברי שנאה וכלע ויאיימו עליהם. כי יסיתו עליהם את העם, לקום עליהם כמו ברוסיא. בדברים כאלה כבר הסכנונו. אך מה שמכעים ומרגיז את רוחנו הוא, כי בראש האספה הזאת ישב — כפי שמודיע היוד, וואכענבלאש — מורה יהודי, שהוא גם מורה דת. ממין מורי הדת פוישעי ישראל בגליציא. שמעלו בעמם וישתדלו לאסור את למוד שפת עבר ככה"ס. היושב בראש הזה שמע את העלילות ואת האימים על עמו ויחריש — הלא מורה הוא ולא יהודי..

פן ירבו. האנטישמי האונגרי אי שט א ו צ י, הנודע ממשפט מיסא עאלאר, הוציא לאור בשפת אשכנז את דרשתו, שדרש בשנת 1878 כפירלמנט האונגרי. בו נאמר, כי אחרי שהיהודים פרים ורבים יותר מן האונגרים יש לפחוד פן בשנת 2000 יגדל מספר היהודים ממספר

הדבר הוא, כי שר המחוונסעמבפר לכפר, וישא מדבריהו אל האכרים, החליק לשונו אליהם ויבינם את הרעה הנשקף להם, אם לא יחיקו את היהודים בעוד מועד. כי יפשמו עורם מעל עצמותיהם וילחכו את לשד עצמותיהם ולמען טובתם מצא לנכון לשים מועקה כמהני היהודים ולהשנית זכרם. דבריו אלה השרישו משטמה בלכותם עלינו. — אחרי אשר שפך חמתו ביהודים יושבי הכפרים ויקפוד פתחי חיהם, כונן חציו לירוה גם על יושבי העירות הקטנות. מבל עמו בדמי נקיים וישלח פקודה לכל פקידי הכפרים באזהרה חמורה, לבל ינחו לבוא כל איש עברי לעשות מסחר עם האכרים, ואם המצא ימצא איש עברי בכפר יקחהו וישלחו אותו אל עיר המחוז באטושאן. ושם ימצא משפטו. והפקיד אשר ימרה את פיו ורא ימלא אחר פקודתו יענישוהו ענש כסף וידחה ממשרתו. וכן היה, כי הרבה פקידים נפשרו ממשמתם, יען כי לא מלאו אחר דבריו. להאר רשעת הרשות של ארצנו בכלל ימחוננו כפרט, אף אם יהיו הימים דיו והאנמים קולמוסים וכל בני ארץ לבלרים, לא יספיקו, לוא אחת גזרה ממשרתנו לנרש כל היהודים בארצה, או הפרש בחקיקה המעיקים לנו את שם "יהודי", כי אז אוי התעוררו מלבי אירופה וכופה, כי תקים הברית הברלנגי. אולם שרי ממשלתנו ילכו בארחות עקלקלות, הממשלה לא תחוק אף חוק קל נגד היהודים בפרוש, כי ברכ החקים הקשים, אשר הוציאה על היהודים לא נזכר שם ישראל כלל, כי אם שם "זר" ובכן תראה מלפיה, כי בשירים המה ובצדק וישר נתנה החקים נגד זרים. יאין אף אחד מגדולי בני עמנו בחו"ל, שיקנא לאחיו ילשאיר את פי הממשלה: איך תבנה בשם "זר" עם כלו היושב בארץ זה מאות שנים וילחם מלחמת ארץ מוכרתו בעו ונכורה וישרך נפשו מנגד בעד ארצו וישלם כר המסים? נכ מכל החברות היהודיות, אשר בעולם, אין אחת מהם, שהתעורר עלינו למכס עצה מה לעשות לטובתנו הלא נקל להן להגן על היהודים ולעזור אותם בדרך דיפלומאטי... ואם יעמדו מרחוק על דם אחיהם ולא יעשו מאומה לטובתם או להמאה גדולה יחשב להן.

יעקב שעבטער.

מקרוך ימרחוק.

הזוקר יאמיר. כל צרכי האדם כאוסטריא מתיקרים. אף שהכנסות סתם אזרח אינן מתרבות והמשתכר משתכר אל צורו נסוב, מראשית חדש טרץ יעלה מחיר המרקאות ימכתבים סגורים, הנשלחים לאוסטריא, אונגריא ואשכנז, מעשרה הלי לשנים עשר הלי, למען הוסיף על שכר ספדי בתי הוואר. הממשלה גם היא סרובה לעצמה מאשר לאזרחי הארץ. כי הלא הסוהרים הבינונים מיטתכרים פחות מפקידי הממשלה והם רבים מרם ומרוע על הסוחרים הבינונים להוסיף על שכר הפקידים? הממשלה טוענת, כי גם כאשכנז ובצרפת מחיר המכתבים יותר מעשרה הלי ובאשכנז עשרה פניג ובצרפת ט"ו צנטים. אבל שם גם העם אינו יודע מחסור. לעומת זאת ירד מחיר כרטיס הניטלה בעיר עצמה, מחמשה הלי לארבעה הלי.

מבי הפקידים בקראקא. בקראקא היה בשבוע הזה גמר הדין של ארבעת הסוציאליים, שהכו את שני קומיסרי הפוליציא מכות אנושות בסכינים ביום הדמונסד טרציא בהפתח הפירלמנט. הנאשם הראשי הוא הפועל זמכאטא. עליו העירו ארבעה מחבריו, כי לא היה כלל בשעת מעשה בחוץ. אח"כ נודע, כי שקר העירו. וגם הם עמדו לדין. כלם כחשו במעשיהם ורק אחד הודה. המשפט נחרץ על אחד להאסר מאסר קשה לשנה, על אחד לעשרה חדשים ושנים וכן גם עדי השקר יצאו זכאים.

אימת בעלי האחוות הגדולות בגליציא. פועלים מרוסיא סובבים בגליציא המזרחית ומכששים נרכות בחצרות בעלי הנכסים הגדולים. פחד נפל על אצילי הפולנים, כי חשודים הם האזרחים, שחפצם להסית את האכרים, לנרש את האצילים מנחלתם, כמו שעשו ברוסיא.

כתו קל. המשיורולוגים מכתיחים. כי הסתו הזה יהיה קל, כמו שהיה החרף. סור גדול זמן וב לא יהיה עוד, כי רוחות לחים וחמים ינשבו ממערב ומדרום ויפשו את הקור.

מרמה חדשה בשטרי כסף. שני רמאים, האחד רומני והשני יהודי, סכבו באונגריא וכוויץ ויקנו סחורות

אדמתנו לנכרים. מארץ ישראל מודיעים, כי הכארוץ אדמונד רותשילד רוצה למכור או להחזיר את אחוזתו הגדולה אשר לו, בעבר הירדן כבשן (חורן). לנכרים תקוות גדולות הגו חוכבי הישוב בא"י באחוזה המוכה הזאת. היא אדמה פוריה מאד והיא סמוכה למסלת הברזל החדשה ואין שם ישוב גדול. המקום היה יכול להיות למבחר המושבות היהודיות בא"י. אבל מפני שגיאה, שעשו הפקידים כתנאי המכירה, אין הכארוץ יכול למסור את האדמה ליהודים והוא מוכרה למסרה לנכרים. על האחוזה הזאת עומדים שני כפרים גדולים.

מניסטר יהודי באיטליא. אין מניסטריום באיטליא בלי יהודי. גם במניסטריום החדש, שנתמנה באיטליא נמצא היהודי מרסקו (אשכנזי) בתור מניסטר לכניני הממלכה.

א. מי המציא את מרכבות הקיטור? - ב. יוסף הצדיק, א. מנין? - ב. מקרא מלא הוא: וישלח ענלוך עק פי פארע (פרעה).

משרה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם בקראקא
משנות הטאה השלישית ועד הזמן האחרון מאת פ. ה. וועטשטיין.

ר' יעקב ב"ד יוסף פולק, בעל החלוקים, המובא בספרי הפוסקים גם בשם מהר"ף (כנון בשו"ת מהר"י מינץ סי' י"ג ודרבני משה אה"ע סי' קב"ד), רבו של ר' שלום שכנא, (שהיה רבו וחוננו של הרמ"א ואב"ד לובלין והאש רבני מדינת פולין קמין ביחד עם ר' משה פישל מקראקא)¹, נולד לערך שנת ר"ל וכמוכן בארץ פולין, כאשר שמו הכנוי "פולק" מוכיח עליו.² הוא למד תורה בנירנברג בשיבת הג"מ יעקב מרגלית, בעל סדר נימין (כ"י שנזכר בשו"ת שארית יוסף סי' ל"ו), בן דורם של הגאונים מהר"ם מינץ ומהר"י קולון (שו"ת מהר"ם מינץ סי' ע"ג ושו"ת מהר"י סי' כ"ו וקס"ח) ור"ג ור"מ שם, ביחד עם הג"מ אייזק שטיין, בעל באורי סמ"ג (שנפטר בריגנסבורג א' רר"ה רנ"ו), ונשא בת קצין, אדם חשוב גדול מפראג, שאשתו (חמותו של ר"י פולק) היתה קרובה למלכות והשתדלה בעד אשתו ובניו של ר' מאיר פפערקורן, תלמיד מהר"ק ומרבני העיר, להוציאם מבית האסורים. כפראג נתמנה ר' יעקב פולק לר"מ ואב"ד ונהג שם דכנות וישיבה גדולה ביחד עם הג"מ אייזק מרגלית, בנו של רבו הנ"ל, ושמעו יצא מסוף העולם ועד סופו³.

¹ המאמרים הראשונים נרפפו בהמצפה: שנה ראשונה עד גליון ל"ב.
² ראה מחברתי, לתולדות גדולי ישראל ע"ג ומאמרי תולדות אנשי שם בקראקא בהמצפה: שנה א' גליון ל"ב.
³ שני ר' יעקב פולק היו, האחד ב"ד יוסף והוא ר' פולק שלנו, בעל החלוקים, רבו רבנו של הרמ"א. שנוכל לערר ד"ק ונפטר לערך שנת ר"ץ, והשני - ב"ד יצחק הלוי תלמיד מהר"ל מפראג, שנוכל לערך שנת ר"ץ וימת לערך שנת ברמי ימיו קודם להדפסת ספרו פסק על ענוהו יפראג שניד, שכתבו בין שנת שמי"ח ובין שנת שני"ב שטיינשניידר קטלוג אויבספורד ע' 248 ויאסט קורות ב"י וכתותיהם ח"ג ע' 240 וברמול העורבים ובני יונה ע' 29 ושוח"ה ישרון תרכ"ז ע' קנ"ז, בהיותו רך בשנים ותופש ישיבה בפולין (כמי"ש בשערי חם) כשישימ שנה אחד פטידת ר"י פולק הראשון, והנה הגאונים רחדיא בעד שה"ג ור"י חילפרין בעד שה"ד (היא ר"ע) והחכם רחדיא ווייס בעל דור דוד והודשו ח"ה ע' 252 טועים בזה וחושבים, כי שני ר"י פולק הגיל הם איש אחד ולא עמד על הטעות. גם ירדי הרב רמ"מ קרעניל נ"י מקראקא בעל שם הגדולים השלם ע' 100 סי' קנ"ז.
⁴ הרמ"א בהוספות לספר יחסין כותב: ומהר"ד יהודר מינץ וד' ישראל ברון (תלמיד ר' איסרל בעל תרומת הרשן)

לא ארכו השנים והזנח משלם נפשו וישבע תמרורים ורדיפות, בוז ונאצה מכל העברים, ויעזוב - בראשית המחצה השניה לימי המאה השלישית - את הרבנות ואת העיר פראג, את שאונה ואת תלונתה עליו, וישב אל ארצו, ארץ פולין, ויתקע אהליו, אהל תורה, בקרית מלך קראקא. דברי ריבות בשערי פראג, בשערי תורה המצוינים בהלכה, מררו שם את חיו ויסבו לו שונאים ומתנגדים רבים ויניעו את לבבו, להעתיק משם את מושבו ולתור לו מקום מפלט ומרנוע בארץ הנ"ל. וזה הדבר: בשנת דנ"ב מאנה אחות אשתו של ר"י פולק בבעלה, שהשיאתה אמה לו בעורנה קמנה, יתומה מאב, היינו בטרם הגיעה לשנת י"ב. ור"י פולק אשר וקים את דבר המאון בכל תוקף מעשה ב"ד, נגד תקנת הנ"מ מנחם ממירזבורק בעל מעיל צדק, שתקן - כחמשים שנה לפני ר"י פולק - שלא תוכל עוד אשה למאן באישה. הדבר הזה הטיל סערת חמה גדולה על ר"י פולק מקרוב ומרחוק, וביחוד את לבות אנשי הקהלה בפראג מקום המעשה, העיר אשר הבעל, ר' דוד צענר, "אדם גדול בתורה", ישב בתוכה⁴. כל רבני העיר ודאשיה (חוץ מהרב ר' מאיר פפערקורן הנ"ל) ונדולי חכמי אשכנז ואיטליא יצאו במחאה נגד ר"י פולק ונגד קיום המאון, וישטמוהו ויחרפוהו, אלה כחדשם שלמד את גיסתו למאן בבעלה ואלה מפני שפרץ גדר התקנה הנ"ל, ור"י מרגלית רבו (שנפטר אח"כ באותה שנה) ור' פנחס מפראג פרשו עליו מכמות החרם⁵.

הנוכח היו בשנת רי"ג, כן מצאתי בתשובתי. בימי ר' יהודה מינץ היה מ' יוסף כהן צדק ובסוף ימיו עמד המאור הגדול מ' יעקב פולק, ובימי ר' יהודה מינץ הנוכח היה ר' יעקב מרגלית ובניו ר' אייזק היה רב עם ר' יעקב פולק בפראג, ובעל צמח דוד ח"ד ר"ק כותב: ר' יעקב פולק הוא הרב הגדול אשר שמעו יצא מסוף העולם ועד סופו. כבר היה ראש הישיבה ואב"ד עם ר' אייזק מרגלית ה"ק פראג ונתבקש בשיבתו של מעלה גם הוא מבימי שנת ר"ץ. כפראג היו בימים ההם גם ארבעה בתי דינים קבועים והמכמות ע"ס וזקוקי דנורא על תנא רבי אליהו וכל ר"מ שם עמד ברשות עצמו וידו משלה בכל עניני הרבנות ושית הרמ"א סי' ג"ה - וכן בהיות שני חכמים בעיר אחרת, כנון בווינא, קרימא, נירנברג ומנצא, נהלו שניהם נשיאותם בשוה וזא היה האחד כפוף ת"י השני (שו"ת מהר"י ווייל סי' קנ"א ודרכי משה והגהותיו לשיע' ז"ד סי' רמ"ה). והיה הדבר הזה נוהג אז בכל ארצות אשכנז בימי מהר"י ווייל ומהר"א בעד תרומת הדשן ומהר"י ברוגא וכדילת יופי ח"א ע"א וטעה החכם פין הכותב בכנסת ישראל ע' 668, כי ר"י פולק היה ראש ישיבה ואב"ד עם ר' יעקב מרגלית (רבו) כפראג, וצ"ל עם ר' אייזק מרגלית בני.

¹ הגנה עתה קרוב וסמוך לפסח רנ"ב לפרט קמין באו לידי חבילות חבילות מתשוכות וכו' ע"ד המיאון ממרת סולקא דרות נשואה מקרמת דנא לא ה"ו ועמיתנו בתורה היה מהר"ד דוד צענר יצ"ו (שו"ת מהר"י מינץ סי' י"ג). גדול אחד בדורו, אשר היה לפני, נהג ועשה הלכה למעשה והושיב ב"ד ומיאנה יתומה בבעלה, שהיה "אדם גדול בתורה" ונתקן עליו כל החכמים האחרונים וכו' וכל גדולי אשכנז ונורו עליו שרא תצא במיאון וברבוהו על ככה ומרוב חשיבותו ונדולתו העמיד המיאון על דעתו ולא השניה בהם ובגורותיהם והביא שנים לפניו היו נוהגין במיאון והיתה נשואה אותה אשה לאדם אחר על פי אותה המיאון (מהרש"ל י"ס של שלמה יבמות פי"ג סי"ז ופ"ן קריה ואמנה ע' 182).

² ע"ש. חוץ מר' מאיר פפערקורן מתלמידי מהר"י, שהסכים עם הר"י (ר"י פולק) וכאשר קמו גם ננדו ראשי חכמי אשכנז התנגדו ואמר שלם הסכים עם ר' יעקב פולק, כי אם בשביל אשתו ובניו, שהיו תפוסים וחמותו של מהר"י היתה קרובה למלכות ולא רצתה נפשה השתדל בעדם עד שהסכים עם חתנה הר"י (ברמול, העורבים ובני יונה). בדבר אל (הקורא), והחכם ר"פ קירכהיים מצא העדה זו (בשניים אחרים) בתוכה בנכ"ן ספר שו"ת מהר"ק מימי המאה הש"ז למספרם בזה"ל: שנת רנ"ב היה המעשה יר"י (ר' יעקב פולק), שפסק שתמאן אחות אשתו באישה ר' דוד סענדר ר"ש והכו על קרקדו כל חכמי ישראל בשם מהר"ם ממירזבורג שאין ממאנין בדורות הללו והחרימו אותו, ור' מאיר פפער"ד קארין הסכים על ידו ואח"כ נתן התנגלותו עשה משום אשתו ובניו, שהיו תפוסים, וחמותו של מהר"י היתה קרובה למלכות ולא רצה להשתדל בעבורם עד שיסכים עם מהר"ף חתנה, ואותו ר' מאיר פפערקארין היה תלמידו של בעל התשובה הל" מהר"י קולין (נדק דברי ימי ישראל ח"ט ובתרנ"ם עברי משפ"ד ח"ז צ"ו ב'). ובטעות כותב נדק (שם ע' 68), כי ב. ה. ת. ע. ד. ו. (ר"י פולק) להיות רב' נעשה דבר המאון, נעלם ממנו, כי זה היה בהיותו כבר רב אב"ד ודי' כפראג,

אחינו ורבותינו מארץ אשכנז" באו בנדון זה לירי מהר"י מינץ, אשר היה "רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה ואביהן של אשכנזים בזמנו"⁶, ודבריו היו נשמעים אצל כל בני הגולה ואחרי פקודותיו והלכותיו לא שנו. אף שנוי כל שהוא. והוא השיב להם כדברים האלה: "אם חוזר בו (ר"י פולק בנדון המאון) מושב, ביון שהנדי' היה על תנאי זה עד שיחזור, ואם ח"ו שאינו חוזר ראוי להודירו מגדולתו ואח"כ לגרותו, מפני שחולק על רבים, על יותר מעדה". אבל ר"י פולק, "מרוב חשיבותו ונדולתו" - אומר מהרש"ל - העמיד המאון על דעתו ולא השניה בהם (ברבו ר"י מרגלית ור' פנחס מפראג ומהר"י מינץ וכל גדולי אשכנז) ובגורותם, והיתה נשואה אותה אשה לאדם אחר ע"פ אותו המאון". לא רחוק אפוא הרב, כי ר"י פולק, אשר עמד על דעתו ולא חזר מקיום המאון, על אפס של כל גדולי הדור מאורי הגולה, והיתה נשואה אותה אשה לאדם אחר, - כי הוא "הורד מגדולתו", מכהונת ראש ישיבה ואב"ד בפראג. "מאן דבישליה בהאימתא לזיל למתא אחריתא". וכפי הנראה, עזב ר"י פולק בזמן ההוא - אחרי שנת רנ"ב, שנה המאון של אחות אשתו - את העיר פראג ואת מריכו, אנשי חרמו, אשר הכעסוהו תמרורים וימיטו עליו את חרפת "החרם" ויורדו לארץ את כבודו, ויבוא לקראקא בתוך יהודי ביהם, שברחו אז משם (מתגרת ידי מלביה ושריה) ויתישבו פה פעם אחד פעם ובמספר נה עצום ורב עד כי היו בשנת רע"ט לעדה מיוחדת בפני עצמה, עדה ביהמית, ובראשם עמד רב מיוחד⁷.

מענה. הרב החכם המושל בכל מכמני ספרותנו ר' שלמה באבער נ"י העביר תחת שבט הבקרת את מאמרי בגליון נ' ובמעט שהוביח כי מעיתי בדברים שתנוקות של ב"ר יודעים אותם. הנה ונראה:

על הנחתו, שברשתם על הכתוב זעקה סרם ועמרה כי רבה, זו צעקת ריבה אחת תמכו יהדותם במדת אל תקרי כי רבה אלא כי ריבה - כנערה, מבלי שהעירו ע"ז - מעיר הרש"ב: זה יתכן על מאמרם בסנהדרין, אבל בב"ר שם לא נמצא הדריש על "כי רבה", כי אם על "ואם לא אדעה", אודיע בהם מדת הדין בעולם, אמר ר' לוי אפילו אני מבקש לשתוק, רינה של ריבה אינו מניח אותי לשתוק. - ע"ז אשיב שאעפ"כ אין ספק, שאף באן ריוקו של ר' לוי הוא מן "כי רבה" רישא דקרא; וגם המבקר בעצמו לא נמנע מהשערה ב"ב, כי בסמוך בהשגהו על מה ששערתי בכאור מאמרם קיים אברהם אפילו עירובי תבשילין, שנאמר עקב אשר שמע אברהם, מסיק הרש"ב, שלפי דעתו לא למדו זאת מרישא דקרא, כמו שהוא לפנינו (באגדה בראשית פי"ג) אלא מסיפא דקרא "ותורות" ע"ש.

ברבר השערתו, שיתבן שעל אגדתם על אדות ספר המקנה ע"י נפתלי (פוטא י"ג) הוסיף בעל ספר הישר נופך מדליה בדרשו המקרא כאלו כתיב הנוהן עמרי שפר, ולכן בתב בי נפתלי הלך על שבלת הזרע ולא תשבר - מחליט הרש"ב, כי בעל ס' הישר הנדיל את הדבר בדמיון אחר. הפירוש הזה הוא אמנם נאה ומקובל, אבל אין מזה שום ראיה, כי לא דרש אמרי שפר - עמרי שפר! - ועד"ז יש להשיב גם על שאר תפישותיו של המבקר, שלא העירתי עליהם.

כמוכה משו"ת מהר"י מינץ סי' י"ג, הכותב עליו. ואם היו שאינו חוזר ראוי להודירו מגדולתו ומרבו מהרש"ל בספרו הגיל המרבר. מדוב חשיבותו ונדולתו של ר"י פולק כבר בשנת המאון, ולא עמד ע"ז ירדי החכם שפ"ד ברבדי ימי ישראל ח"ז ע' 64. וכן לא נכון הוא מה שקוראים שם את בעל האשה הממאנת בשם הכנוי. צידנרי וצ"ל. צענר"י כמי"ש בשו"ת מהר"י מינץ סי' י"ג.
² רבי ישיר סקנדיא על מהר"י מינץ בספרו מצרף להכמה דף ב'.
³ ע"י מאמרי תולדות אנשי שם בהמצפה גליון 29 שנה א' ומחברותו תולדות גדולי ישראל ע' 3 - 14 שבדי לחות' ע' 3.

אברהם נוסבויס לארוסיו עם מרת ריזל בת ר' צבי גראם מראָוואדאוו.

יוסף ראזענבליטה — ליזענסק.
הנני מברכה ברכת מו"מ את רעותי מרת הענא האַניש לארוסתה עם ליב קאהיל מקאסוב.

עלקא בלאַך.
בברכה מו"מ הננו מברכים את ידידנו מר נפתלי פרידמאן מברנוב לחתונתו עם מרת פעשה קעסמענבויס מראוואראוו.

ראובן בראנד. אלסער קינסטליך.
מעמק לבי אברך את אחי מר אברהם אבא איזאקאוויטש בברכה מו"מ ליום חתונתו אשר תהיה או"ה כיום ג' לס' כי יבוא שילה עם מרת בריינדיל בינדער מקראקא ותמורת המלגמה נדבתי לקה"ל חצי כתר. זאכ דוד איזאקאוויטש — יאסלא.

אני מכרך מקרב לבי בברכה מו"מ את מר שלמה ניימאן מטארנוב לחתונתו עם מרת פעסיל בת מר אהרן מיהלראד מלאנצופ.

יצחק שמיידלער — קראקא.
מעמקי לבי אוציא ברכה מו"מ למו"ח הרב הגביר הנכבד מו"ה מענקע קרעמץ בלכוב ליום הובילו לחופה את בתו מרת ח' שרה עם מר פישל בן הרה"ג ר' נחום אורי אכדק"ק סאלאטווינא שליט"א. יהודה ליכוש ארלער — פשעווארסק.

הנני מביע בזה ברכת מו"מ לידידי מר חיים גושמאן לארוסיו עם אחותי מרת ליבא, ומברכתי יבורך גם אבי מר יוסף פייכטבויס נ"י.

גרשון פייכטבויס.
מקרב ולב עמוק הנני מביע ברכה מו"מ לבת דודי מרת צפרה דארוואניצער בבואה בכרית ארוסין עם מר מאיר שמעקל ממאנאסערזויסקא.

יוסף מייטעלבוים.

כברכת אהבה וריעות הננו מברכים את מר שלמה ניימאן מטארנא לחתונתו עם מרת פעסיל מיהלראד מלאנצופ. משפחת ניימאן.

רְשִׁים רַב!

אין כל הנחה ממחר „המצפה“ לא ליחיד ולא לחברות או יותר טוב: ומכל שכן לחברות. והשולח פחות מן המחיר המצער הקצוב ינרע לו מהגדיונות.

למורה מוקדם ולמערב מאוחר. ומעתה נחוץ לדעת בכל מקום את ההבדל אל בין עגול צהרים של מרכז אירופה. גם הרוצה לתקן את מורה השעות נחוץ לו לדעת את ההבדל של העת האמצעי להאמית. (הרוצה לדעת זאת ישלח כתר אחד ע"פ ארסה דלמטה). אר' ליביש גערשטל.

Wolf Gerstl, Rabbiner in Jaryczow (Galiz.)

סגלה לשנה. מי שאינו יכול לישון כליל ישנה כוס קטנה מים מעורבים בשתי כפות קטנות דבש. ושוב להציג כוס מים ודבש (לא מי-דבש) כזאת אצל המטה ובתקיצו ושתה. מי שיכול לשתות חלב ודבש טוב יותר לערב את הרבר בחלב.

הדפיק. באדם בריא נרגשות דפיקות הדפס ס"כ עד ע"ו פעם במינוט. בשעת השנה ובבקר ימעט מספר הרפיקות ואחרי האל ואחרי הצהרים וכן אחרי התרנוות ירבה מספרן.

ארגו מכתבים.

להוציא מידי טעות. אחרי שהבאנו בגליונות האחרונים באורי דברי חז"ל ע"פ ההגיון הישר והמשוש חשבו אוהבי „מגידות“ בדרך הדרוש, כי התוויל „המצפה“ להביא מאמרים באלה. הננו מודיעים בזה כי דרשות אין מקומן בעתונים. — פ. ה. בד: אינו ייצא. — זר"א: אצל ווייסמאן. — טורנר: כל אחר 10 תלר. — מ. ק"ב זאר: אהרן פוישט קראקא או יי קייסמאן פראנקפורט א. מ. — ימ"ב: סוף אפריל. — ח"פ: חצי פברואר — שבי: הלא תרגום הוא. — פאלקמאן: לא נשלח. — קרסל: החוה"ט יופיע, חמו' לא. — עפשמן ז': סוף יאנואר. — י"ז ר': א) אצבעה: ב) ערוך שיעון.

Table with 2 columns: Name and Address. Includes Mשה מרדכי אקסלראד, מארשים בחדש שבת התרס"ו, סניאטין, מדאבורקא.

הנני מכרך בברכה מו"מ את ידידי מר משה מרדכי אקסלראד לבאו בכרית הארוסין עם מרת שויכא שערף מסלאכודקא.

בנציון טויבד — סניאטין.
ברנשי שמחה וגיל אברך את רעי מר מענדיל גרינבערג בברכה מו"מ ליום כליחתו עב"ג מרת יענטא וויין מכפר פישניצא והנני מרים נדבתי לקה"ל חמשים תלר. יוסקינד פערלמאן — ראדאמישל.
מעמק לבי אכיעה ברכת מו"מ לירידי מר

על מה ששערתי בדברי ר' יוחנן (גיטין נ"ז) עה"כ גרע בחרי אף בל קרן ישראל, אלו שמונים אלף קרני מלחמה וכו' שר' יוחנן דורש מלת „אף“ למפרע: בנמטריא שמונים א' ר"ת אלף — שואל הרש"ב גמתמיה: מה יענה למאמרם שמונים אלף פרחי כהונה נהרגו על דמו של זבדיהו בוי' כו' — על זה וכן על חפישתו עלי במאמרם ג' מאות גרבי יין כו' בדברי ר' לוי; משאוי שלוש מאות פרות לבנות היו מפתחות בית גנזיו של קרח (פסחים קי"ט) — אענה, כי גערשי דברי אגדה אין אני רואה חובה לעצמי לפרש כל נומא שבהלמוד, או שאר דברי אגדה, אבל במקום שיש לדרוש באופן מתישב על הלב דרשינן והרבר זה מתישב על הלב.

באינו. ישראל שולמאן הכהן.

מחברות ארץ ישראל. מבארות בסוריא זודיעים, כי נמצאו בתל-גינך בצפון א"י חרבות מבית מלאכה כלי זכוכית וזכוכית לבנה (פורצלן). גם כלים מעשה ידי אמן, מלאים צעצעים ופטריו צצים. הבית הוא שלם בצכיננו ובקומתו וכלי-מלאכה שונים וכלי-בית נמצאו בו. על הקירות ישנם פתוחים וקשומים נפלאים. שם נמצא גם מזבח נחשת ירוק של הצידונים ואצלו לוחות שבורים מפותחים בכתב כנעני. כל החפצים זאלה יקרים מאד לחוקרי קדמוניות א"י.

ארכה לנו השעה. רגע חצי היום היה עד היום במדינתנו בשעה 12, בי אז הגיעה השמש אל תכלית גובה השמים. וכבר השתמשו על פי צל מעלות השמש בעמרו או ישר לצד צפון לתקן מורי השעות להעמידם על שעה י"ב. ועתה הסבימו כל כנעני אירופה, להשוב השעות על עגול צהרים של מרכז אירופה, יען היתה מכוכה בשעות המלגראף. ועתה כל מורי-שעות יורו זמן אירופה התיכונה באופן שכל המקומות הרחוקים למורה, הסבו המעלות אחרנית לבמו אמרו שמש בגובה דום. כקראקא בבוא השמש בגובה השמים, יורה השעון 19 מינוט עם 50 רגעים קודם שעה י"ב. בלבוב 36 מינוט עם 13 רגעים קודם שעה י"ב, כוויין 5 מינוטים 30 רגעים קודם, במשרנוביץ 43 מינוט קודם, בגאלאטץ 52 מינוט קודם, ביאסי 50 מינוט קודם, בפרעסבורג 8 מינוט, בירושלים הב"ב בחצי היום יורה השעון שעה אחת עם 20 מינוט קודם שעה י"ב. כי כל הרחוק יותר לצד מזרח מוולתו יקדים השמש את זמן עלייתו ושקיעתו, ויקדים לבוא תחת אופן חצי היום. כל מ"ו מעלות עולה לשעה אחת ומעלה אחת, היינו מ"ו פרמאות, עולה 4 מינוט.

האנכורה.

פה נייאמארהט בגליציא מבקשים שו"ב מומחה וי"א ושיהי' בעל תפלה וקילו ערב ונעים ובעל קורא ומוהל. שנותיו לא פחות מעשרים וארבע ושלא עברו לו עוד שלושים שנה. ארץ לידתו תהי גאליציא. עליו להראות קבלה מגאוני ומננו המפורסמים. משכרתו תהיה מקופת הקהל לע"ע אלף ושהי מאות כהרים לשנה. הכשרה הזאת היא רק לפי שעה (פראוויזאריש) על שנה ואם יפיק דצון, אזי יעמוד על מקומו בשלום. איש אשר אנה לו יוכל לפנות אל הח"מ במכתבו או לבוא בעצמו עד יום 1 פעכער 1906. וזאת לדעת שעלינו לשלם הוצאת בחורה רק למי שיהיה נבחר מערתנו מהרב ה"ג אב"ר דפה. יום ב' לפ' „הנמצא כזה“ פה נייאמארהט. ד"ר ב' קאהן נשיא העדה.

גענוזעפעטמ
ראהם ארער געקאכטעס, פערזענרעמ מעגליך פרישעס
JUDA ZINS in Husiatyn (Galizien).
פרייוע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים מברעזאן, פרעמיסלא וסמרי וענדע אויף פערלאנגען.

GELD DARLEHEN
zu 5-6% für kreditfähige Personen jeden Standes gegen Schuldschein, auch in kleinen Raten rückzahlbar, Hypothekendarlehen zu 4% effektiviert das Eskompte-Bureau:
D. S. Scheffer, Budapest VII., Baross-tér 13. sz.
Retourmarke erbeten.

דיא פיינסטער אללער מארקען איזם „צערעס“ שפייזע-פעטמ!
ראם בעסמע צום באקען. בראמען אינד קאכען
Ceres SPEISE Fett

אגודת "פרי עין הדר" במושבות יהודה באה"ק

(שבה התאחדו כל בעלי הגנים העברים של האתרונים הכשרים).

הננו פונים בזה אל אחינו כ"י בכל מקומות מושבותיהם, להזכירם ולעוררם, שישימו את לבם לדעה, כי אתרונים כשרים בלי שום שמין חשש הרכבה (זה כבר ידוע לכל, שאהרוג מורכב אין שמו אהרוג ואסור לכוך עליו כחג) ימצאון רק אצל אגודתנו! כי אהרוגי גננו עומדים המיר — מנטיעהם עד לקיטתם ועד המכרם בשוק — תחת השגחה הרבנים הגאונים ביה"צ שכירושלם וביפו, כפי התעודות, שהננו נוהגים בזה לעיני הקוראים:

(א) בשם ה'. שלום רב להרב המ' וכו' ר' יצחק רבינוביטש ושדשת חבריו שליט"א.

על שאלה מעכה"ר בדבר האתרונים נוכל להשיב רק, כי גני אהרוגי מושבות אחב"י באה"ק ידועים לנו מעדות המנוח הגאון הצדיק ר' נפתלי הערץ הלוי זצ"ל, שהי' האב"ד ביפו והמושבות, שער בה לא הי' בהם חשש הרכבה ובאם תהי' עליהם גם להכא השגחה הגאון הצדיק הר"ר אברהם יצחק הכהן קוק, יבדל לחיים, שהוא כעת האב"ד ביפו ובהמושבות ה"ן, והפרשת הו"מ היא אם תהי' היר"א כו' ר' יודל מאניש נ"י כמקדם או תהי' איש נאמן אחר, שיעמיד ע"ז הגאון הצדיק הרא"י הכהן שליט"א הנז', אין כמותם לדין קדימה מצד כשרותם, מצד "שלכם", מצד שמירת דיני ערלה והו"מ, מצד חוק ישוב ארה"ק ומצד החזקה ידי אחינו המשקים בזעת אפם את ארצנו הק'. — הבעה"ח בר"צ דקהלות אשכנזים י"מ סיון ה'רס"ה כתובכי עה"ק ירושלם ה'ו.

נאם חיים יעקב שפירא
נאם שאול ארזן בהר"א ז"ל
נאם ארי' לוי בהר"א ז"ל

(מקום החותם)

(ב) הנני בזה להודיע לאחב"י, יראי ר' וחושבי שמו, המהררים במצות, ודבקים באהבה ארצנו הקדושה, ה"ן, כי האתרונים של הגנות, אשר לאחינו האכרים בראשון לציון, הלא המה ה"ר נפתלי הלל, ור' יצחק זאב מאפאראיוסקי ר' בנימין פיין, ר' אהרן מרדכי פרימאן, ור' יהודא אידל צלאליבין, הנם עומדים תחת השגחתו, והם בדוקים יפה מחשש הרכבה, ומנוקים מתערובות ערלה, ומשניה ה"ח ויר"א מירושלים עה"ק ה"ו עומד להשגיח על הפרשת הרו"מ"ע כדון תורה, ותחת ידו יהיו מסורים בע"ה כתבי הכשר שני אלו, התומים בחותמי ע"כ כל הזוכה לקיים מצות פרי עין הדר מהגנות הללו, הוא בטוח בע"ה שהוא מקיים מצוה כמאמרה, מפרי אה"ק בהכלית הכשרות. בעה"ח יום א' ד' המון, ברחובות אשר ביהודה ה'ן.

אברהם יצחק הכהן קוק,

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעיה"ק יפו והמושבות תבב"א.

ולמען לא יהיה מקום למעות הגנו מכרזים ומודיעים לאחינו גלוי ומפרש, כי כל האתרונים הנמכרים ע"י סוחריו אהרוגי ארץ ישראל הנם כלם מורכבים, והמקום האחד והמיוחד, שבו משיגים אהרוג כשר מפרדסי אחינו שבארץ ישראל הוא אך ורק אצל אגודתנו, כפי התעודות המעידות עליהם. ותעודות כאלה אין בידי שום סוחריו אהרוגים אחרים.

ומלבד צד "הכשרות" של אהרוגי אגודתנו שבוה, הנם היחידים והמיוחדים מכל שאר אהרוגי ארצנו ואתרוננו חו"ל, כי הנם גם יפים ומהודרים למדי ונמכרים באותו המחיר של האתרונים המורכבים.

בעת ממכר האתרונים נודיע בעהונם את שמות האגודות והחברות והסוחרים, שיקנו מאהנו אתרונים, למען ידעו אחינו להזהר מהסוחרים הרמאים ובמחמים אנו באחינו שוכרי מצוה וחובבי פרי הארץ וישובה, כי ישימו לב למודעתנו, למען לא יבשלו באהרוגים מורכבים ולמען הביא ישע וברכה לאחיהם עובדי אדמת הקודש ולהרחבת ישוב ארצנו משאת נפש כל איש ישראל.

אגודתנו פתחה מעתה בית משרה (ביורא) ביפו, להשיב דבר לכל השואל בענין האתרונים.

ברגשות כבוד ויקר וברכת ציון

חברי האגודה.

הארסה:

Gesellschaft „Pri Ez Hador“ Jaffa, Palästina.

למלגרמות: Jaffa, Feyn.

Kennen Sie

Ochotnicki's Orientalische Zuckerwaren?

überhaupt

meine Specialität „Rahm - Bonbons“ zu 1 Heller & 2 Heller Verkauf.

Bitte machen Sie einen Versuch! Sie werden wie 1000 Andere mein ständiger Abnehmer sein.

1 Postcolli 4 Kg. Netto Kr. 8.80 franco pr. Nachnahme. Preisliste Gratis & franco.

Erste Galiz. Orientalische Zuckerwarenfabrik Ch. S. Ochotnicki, Chrzanów.

פיר ברוכליידענדע

האדקאלע הילפע אהנע אָפּעראַציאָן. פּערלאַנגען זיא גראַמיס אונד פּראַנקא דיא נייא ערשיענענע בראַשערע פּאַן מ. פּרייליך, ספּעציאַליסט פּיר כּרוכ-ליידענדע אונד ערפינדער רער ק. פּאַמ. כאַ נדאָען, אין לנמכערנ, גראַרעצק-גאָסע 36.

Du

wirst für die Hautpflege, speziell um Sommersprossen zu vertreiben und die zarte Gesichtsfarbe zu erlangen eine bessere u. wirksamere medizinische Seife finden, als die allbewährte

Bergmann's Lilienmilchseife
(Marke: 2 Bergmänner)
von
Bergmann & Co., Tetschen a/E.
Vorrätig à Stück 80 Heller
in den meisten Apotheken, Droguerien Parfümerien und Friseurgeschäften.

ERSTES SPECIAL-HAUS
von Echten **Grammophone-Phonographe**
Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
in KRAKAU und WARSCHAU
in Krakau, Grodgate 71/II

עמפּילעט עכטע קאָנצערט גראַמאָפּאָנע עכט נור מיט מאַרקע, שרייב ענדער ענגער. ריעויע אויסוואַהל פּאַן יודישען אונד העבראישען פּלאַטען. — עכטער קאָנצערט-גראַמאָפּאָנע מיט מאַרקע, שרייב ענדער ענגער, זאָמט 11 פּלאַטען. נור 3 פּאַרטיק. ניעמאנד זאָר ריעויע בעסטע געלעגענהייט פּערזוימען. פּרייזקראַנטע עט הויפּטפּערזויכניסע אויף פּערלאַנג-גען גראַמס אונד פּראַנקא

מהעע

פּאַן קראַנען 3 ביי 10 פּעך ק"ג ביי
L. APPERMANN, BRODY
פיר צופריערענהייט גאראנטירט.

גימנזיום עברי.

בית הספר אשר לנו פה הקים לו משרה נכבדה, לחבר הנוהג גמור בכל מיני הלמוד של הגימנזיום עם ידיעה עמוקה בתורה נ"ד, דקדוק, גמרא ומפרשים. התלמידים יחוננו ע"פ האמונה המסורה לנו. תלמידים מגליציה ומרוסיה. שאינם בקיאים בשפת אשכנז. מוכרחים להכנס פה למחלקת ההכנה לחדשים אחרים. להכין לגימנזיום שלנו. מחיר הלמוד, המעון והמזונות לתלמיד אחד מן חמשים כתר ולמעלה. לחדש. יתר הפרטים מודיע תמיד

Dr. M. Jung, Rabbiner
Ung. Brod. (Mähren).

PATENT-ANWALT
Dr. FRITZ FUCHS
diplomierter Chemiker
(beeidet)
Technisches Bureau
INGENIEUR A. HAMBURGER
Wien VII. Siebensterngasse 1.

עלם רוסים
מאשינענדע
וואַסלין (מאָיאָטשעטש) צילינדרענדע
עו בוללען פּריווע נייא
K. Hausmann, Lemberg
Sonnengasse Nr. 15.
בוסטען אויף פּערלאַנגען נראַשים אונד מאַרקא.

הישיבה הראשונה בגליציה
בעיר בראַדשין הנקובה בשמה
"תורת היום"
שנוסדה ברשיון הממשלה יר"ה בשנת התרס"ה תחת השגחה הרב הגאון הגדול ראש המתיבהא לאבר"ק הנ"ל מ' פינחס הגר"י איש הרוויין שליט"א מהנהלת רק ע"פ פקודה הגאון ראש הישיבה הנ"ל, והאדריסה לכל עניני הישיבה תערך רק אל הנשיא
ARON GELLER
Bohorodczany (Galizien).

Wyd.: | **Naftali Hof.**
| **S. M. Lazer.**
Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer
Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu

ביילאגע צו „המצפה”.

איין אנדערע סחורה.

דאס אלגעמיינע און גלייכע וואהלרעכט, וואס איז געגעבען געווארען די ברייטע שיכטען פון די בעפעלקערונג, האט פאר אלעם די מעלה, אז עס וועקט אויף דיעזע שיכטען פונם לעמארגישען שלאף, עס נעמט זיי אריין אינם פאליטישען לעבען, עס געוועהנט זיי זיך איבערצולעגען, אז זיי זענען שוין אמאל בעפרייט פונם אינפלוס פון אינדיווידוען, וואס פלעגען זיי קסדר אנדילען א קאפ; זיי ווייסען אז עס האבען זיך שוין געענדיגט די צייטען, וואס דיעזע אינדיווידוען, ווייל זיי האבען געוואוסט, אז זיי זענען פאר די פאלקסמאסען נישט פערמאנענטליך, האבען זיי זיי צוגעזאגט גילדענע בערג און אין אמתן האבען זיי גאר נישט געגעבען נור לערע פראזען מיט גוטע הבטחות, דיעזע צייטען זענען שוין נישט און קומען נישט מעהר צוריק, דאס פאלק, וואס איז איצט בערופען זעלבסט צו ענטשיידען איבער זיין עקסיסטענץ, מוז זיך איצט פֿרעגען א שאלה: די מענטשען, וואס האבען זיך איהם אויפגעווארפען אלץ פֿיהרער, וואס האבען זיי געוויקלט פֿאר איהם און וואס קענען זיי ווייטער ווירקען? און דער וועג, וואס זיי געהען, צו וועלכען פֿאזיטיווען ציעל וועט ער פֿיהרען? די לייט וואס שטעהען אן דער שפיץ פֿון דער בעוועגונג, וואס מען רופט זי אונאבהענגיגע יורען, קענען זיך נישט פֿערענפערן, אז זיי ווירקען ערשט א קורצע צייט, ווארען זיי פֿיהרען שוין די בעוועגונג א יאהר צעהן, שוין עטליכע יאהר זיען זיי אינם געמיינדערעאט, שוין צעהן יאהר שרייען זיי, אז זיי ארבייטען פֿארן פֿאלק, זיי בעשעפטיגען זיך מיט פֿאלקס-אינטערעסען, מיר פֿרעגען, וואס האבען זיי אין דער לאנגען צייט שוין געוויקלט? און מיר האבען דאס גאנץ גוט ארעכט צו פֿרעגען, ווייל זיי האבען דאך אנדער געזעצט אויף די זעסעל פֿונם געמיינדערעאט אלע זייערע גענעראלע, וואס שטעהען אן דער שפיץ פֿון דער בעוועגונג, האבען זיי האטש איין זאך צושטאנד געבראכט, וואס זיי האבען דעם פֿאלק צוגעזאגט פֿאר דער וואהל אדער האבען זיי זיך האטש בעמיהט זיי צושטאנד צו ברענגען? האבען זיי אפילו גערענקט, אז עס דא א יודיש פֿאלק, וואס פֿארדערט גלייכ בערעכטיגונג, וואס וויל ווערען גלייך בעהאנדעלט מיט די קריסטליכע בירגער, וואס פֿערלאנגט גלייכע רעכטע ביי די גלייכע פֿאליכען?

ווען די מאיאריטעט פֿונם געמיינדערעאט האט אנערקאנט די גערעכטיגקייט פֿון די פֿאר-דערונג, וואס איז געשטעלט געווארען פֿון די גערעכטיגטע יודען, וואס זיען אינם געמיינדערעאט, אז אינם פרעזידיום פֿון דער שטאדט זאל זיען א יוד, האבען די דאזיגע אונאבהענג נע יודען נישט געשטימט פֿארן יוד, נור זענען געגאנגען האנד אין האנד מיט די ארגסטע שונאי ישראל, נישט צוצולאזען א יוד צום פרעזידיום.

קאן זיך דאס ערגעץ אויף דער גאנצע וועלט עראיינגען, וואס האט זיך ביי אונז אין קראקא עראיינגעט, אז יודען זאלען נישט וועלען צולאזען א יוד צו ווערען וויצעבירגערמייסטער, ווען עס האט זיך צום ערשטען מאל געמאכט דען די געלעגענהייט, אז זיך קאן שוין ווייטער נישט געהן, אז דאס, וואס איז

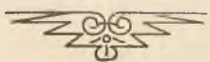
א יוד זאל קענען זיען אינם פרעזידיום, האט מען נאך געהערט, אז יודען זאלען וועלען קאליע מאכען די יודען אזא איינפלוסרייכען פֿאסטען אין דער אדמיניסטראציע פֿון דער שטאדט, וואו עס וואהנען אזוי פֿיעל יודען? און וואס פֿאר הויכע מאראלי-שע און פֿראקטישע בעדייטונג דאס איז פֿאר די גאנצע יודישע בעפעלקערונג, אז א יוד זיצט אין פרעזידיום פֿון דער שטאדט, אז ער נעמט טייל אין די בעראטונגען פֿונם מאגיסטראט, וואו מען ענטשיידעט איבער די עקסיסטענץ פֿון יודען, וואס עס קומט פֿאר אויף שריט און שריט - דאס זאל יעדער אליין ארטיילען, און די דאזיגע בעשיצער פֿונם יודישען פֿאלק האבען געהאט די העזע, נישט צו שטימען פֿאר א יוד און דאס נור דערפֿאר ווייל זייערע חברים, די יודענפֿריינד, האבען דאס פֿון זיי פֿערלאנגט, ווייל זיי האבען נישט געקאנט ליידען, אז א יוד זאל זיען אינם ופרעזידיום פֿון דער שטאדט קראקא, אבער דער אנגריף פֿון די פֿער-בינדעטע איז ברוך השם נישט געראטען, און זייער ווילען איז געוועהלט געווארען א יוד צום וויצעבירגערמייסטער, אזוי פֿיהרען זיך אויף די דאזיגע, וואס פֿאר דער וואהל האלטען זיי אין איין שרייען: גלייכבערעכטיגונג פֿאר די יודען, אזוי האלטען זיי דאס, וואס זיי האבען צוגעזאגט, אז זיי וועלען זיך איבעראל און אלע מאל בעשטרעבען גוטס צו טון די יודען, דאס טוען גראדע די, וואס שרייען תמיד, אז קהלים יודען פֿערבינדען זיך מיט אנטיסעמיטען, די וועלכע זענען פֿערבינדעטע פֿון יענע, וואס שטעהען ארום דעם פֿאהן פֿון די „פֿאלקספֿריינד”.

היינט, ווען עס קומט ווידער די צייט פֿון וואהלען, ווען מען האט שוין ווידער ביים פֿאלק אויסצובעמלען א מאנדאט, וואשען זיי זיך ריין די הענד און שרייבען, אז הערר סארע וואס האט פֿערטרויען פֿון „אלע”, איז געוועהלט געווארען צום וויצעפֿרעזידענט, ער זאל זיין „דער רעפֿרעזענטאנט פֿונם יודישען פֿאלק”, דאס שרייבען די וועלכע יודען, וואס האבען איהם נישט געוואלט אבגעבען די שטימע, ער זאל זיין וויצעפֿרעזידענט, מיינען זיי אז מען קאן אזוי אונגעשטראפט פֿארגעהען? מיינען זיי אז דאס פֿאלק איז אזוינע בהמות, אז זיי זעהען נישט און פֿיהלען נישט, וואס דא געהט פֿאר? דאס איז זייער פֿראקטיק, אזוי זאזי זייער פֿאר-געהען, אזוי איז זייער פֿערארגען דאס פֿאלק, מיט אזוינע עלעמענטען פֿערבינדען זיי זיך, דאס זענען זייערע חברים, דאס זענען זייערע פֿאליטישע פֿריינד מיט זיי ארבייטען זיי פֿארן פֿאלק, און די וואס האבען געשטימט פֿאר א יוד ער זאל ווערען וויצע-בירגערמייסטער הייסען ביי זיי אנטיסעמיטען, זיי רופֿען די וואס האבען אונטערשטיצט א יוד צו ווערען לאנדטאגסאבגעארדנעמער פֿון קראקא, אנטיסעמיטען, און די וואס האבען א יוד בעקעמפֿט הייסען ביי זיי יודענפֿריינד, מיט זיי פֿערבינדען זיי זיך, מיט זיי געהען זיי אינם פֿאליטישען קאמפֿ, דאס איז זייערע פֿאליטישע עהרליכקייט, דאס איז דאס רעכט, וואס זיי רופֿען אויס, דאס איז זייער קאמפֿ פֿאר די גלייכבערעכטיגונג פֿון יודען!

זיי מוזען שוין אבער דערפֿיהלט האבען, אז אזוי קאן שוין ווייטער נישט געהן, אז דאס, וואס איז

ביז היינט אָנגעגאָנגען, וועט שוין אויף ווייטער נישט קענען אנגעהן, וואס זשע טוען זיי? זיי ווארפען זיך איצט אויף קהל און אויף די קהליםלייט און זיי מיינען, אז די סחורה וועט מען צעהאפען, דוקא יענע ווארפען זיך אויף קהל, וואס האבען נישט דאס מינדסטע פֿערשטענדניס פֿאר א יודישע קהלה, פֿאר די אינסטיטוציעס, וואס דערמאהנען אונז אן די בעריהמטע צייטען פֿון אונזערע יודישע זעלבסטשטענדיגקייט, די אינסטיטוציעס וואס דיענען דעם יודישען פֿאלק, עס ווארפען זיך אויף קהל יענע, וואס האבען שוין מיטן יודענטום גאר נישט צו טון נור וואס זיי זענען צופֿעליג געבוירען געווארען פֿון יודען, וואס קענען אפילו נישט די בעדירפֿניסע פֿון יודען וואס פֿערגעסען, אז קהל אלץ איין אינסטי-טוציע, זאס זארגט פֿאר די רעליגיעזע און קול-טורעלע בעדירפֿניסע פֿון די יודען, געהט איבעראל און אומעטום די יודען אין שוין, עס ווארפען זיך אויף קהל יענע, וואס אין גאנצען לעבען האבען זיי געשטרעבט און שטרעבען נאך היינט דאס יודענ-טהום צו ערנידריגען און צו פֿערמאוסען.

און זיי שרעקען נישט צוריק פֿאר קיין שום מיטעל און זייער שטרעבען צו בעשימפֿען די יודישע אינסטיטוציעס, זיי דערציילען מעשות, וואס זענען נישט געשטויגען און נישט געפֿליגען, אז קהל רעקלאמירט צו די רייכסראטס-וואהלען פֿערשווערען, וואס זענען אים ווייטער געצוואונגען געווען צו געהען ביי קהל קויהלען אדער מצות, אין אמת האט קהל קיינעם נישט רעקלאמירט צו דער וואהל, נישט די וואס האבען גענומען קויהלען, נישט די וואס האבען גענומען מצות, און דאס טוט מען נור כדי קהל צו מיסקרעדיטירען, ווייל מען האט נישט קיין הארץ פֿאר יודישע אינסטיטוציעס, ווייל פֿאר דיעזע לייט איז יעדע יודישע אינסטי-טוציע איבערפֿליסיג, פֿאר די לייט, וואס רעדען אן יודען, אז זיי זאלען האבען שבת אָפען די געוועלבען, אז זיי זאלען אַוועקווארפען אלע יודישע שבתים און אנדערע יודישע הייליגטימען, וואס פֿרעדיגען בסדר, אז דאס הייליגע דעם שבת רואנירט די אידען און עס איז שוין די העכסטע צייט אז יודען זאלען שטאמט שבת דעם זונטאג הייליגען, און דיעזע לייט ווילען זיין די פֿיהרער פֿון יודען, זיי ווילען ענטשיידען איבער דעם יודישען שיקואל, זיי שטרעבען נאך מאנדאטען צו אלע קארפֿאראציעס, זיי האבען אפילו די העזע צו פֿערלאנגען מאנדאטען צו קהל, אבער די צייטען זענען שוין פֿארביי, וואס דער צונאמען „קהלניק” איז געווען א שאַנד, היינט אז דאס פֿאלק איבערצייגט זיך וואס א שאַנד מעהר פֿון דער טעטיגקייט פֿון קהל, פֿון זייער הויכער בעדייטונג פֿאר די ענטוויקלונג פֿון דעם רעליגיעזען און קולטורעלען לעבען פֿון די יודען און ווען דאס פֿאלק שאַרט זיך צוואַס אמאל מעהר ארום קהל, וועלען זיך יענע הערדען מווען אומקוקען נאך איין אנדערע סחורה, די סחורה געהט שוין נישט.

„עם חכם ונכון“ האט אונז די תורה גערופען. אבער דאס לאנגע גלות, די נויטונגען שקלאפערן האט אונז אזוי דעם קאפ פערדריקט, אז מיר זענען קעגנאויבער אנדערע פעלקער דאס געגענטליך פון „עם חכם ונכון“. ביי יעדער געלעגענהייט, ווען עס וויל אונז עמיצער אויסגעצן, האט מען עס זעהר לויבט, אזוי ווי שיקא אבזשישערען אדער א קיה צו מעלקען. מען פער-זאמעלט אונז, מען האלט ארערע, מען פלוישט אונז פיר לוג און טרוג, וואס מעהר ליגענד, וואס מעהר שמועלען איז אלץ בעסער אין דער עק היצפה. מען זאגט אז דאס טעלערל פנים הומעל, וויל מען ווייסט, אז יודען האבען נישט די העזה צו פערלאנגען עפס אזולערהייט, אגאראטיש, מען ווייסט, אז יודען פער-לאנגען דערנאך אפילו נישט קיין רעכענשאפט. קיים האט דער קאנדידאט אויסגעפאקט זיינע פראגען טרויט מען: יחי הקאנדידאט! און מען געהט בלינד מיט בע-נויסטערונג און מען פרגעט נישט קיין שאלות. קומט א סאציאליסטישער קאנדידאט אין הייסט זיך וועהלען, אז ער קען ניר גוט רעדען און אפטהיפערען די יודישע וועהלער, זענען אלע גרויס צו געהן פאר איהם אין פונד ארונ. אין קיינער בערעכענט זיך נישט, אז א סאציאליסט איז אוממעגליך צו פערטרעטען יודישע בריגורליכע אינטערעסען, וויל זיי ווערשפרעגען אלע די אינטערעסען פון ווען אייגענע פארטוי. ער פער-לאנגט אים נאמען פון ווען פארטוי צו וועהן דעם נאמען וועטאג לימיל. ער פערלאנגט, אז די ארביי-טער זאלען ווען ווי אס בעסטען פערזאגט אויף קאסטען פון די ארבייט אבזעהערעוועטע יודישע בעלי בתים פון גאליציען. אלדונג וואס דעם מענט ברויט ווערט טויג-דער דורך ווי מילא די בורגער פון מערב עסטרויך, אין די רויכע אינדוסטריע-געגענטער, אז ווי קאסט דער ארבייטער טווערער, שלאגען ווי אויף ווערע ערצויגעניס, ווי צאהלען נישט פון ווער קעשענע. אבער וואס זאלען מיר טון? מיר האבען נישט קיין אייגענע ערצויגעניס, אונז פרגעט די טווערונג אויף און די ארבייטער אלען לידען אויף פון דעם. מילא דאס זאלען די ארבייטער

זיך אלען אברעכענען מיט ווערע פיהרער. אבער פאר וואס זאלען מיר נאך אונטערשטיצען אריינע פאלקספער-טרעטער, וועלכע ארבייטען דורעקט געגען אונז און אונטערבראפען אונזער לאנגע, וואס איז אזוי אויף גענוג אינווער. אז די ארבייטער בליגען, אז ווי קענען זיך ווער לאנג פערברעכערן דורך ווערע אייגענע פער-טרעטער, פאר וואס זען נישט? מיר פערדיגען זיי. אבער מיר פערדיגען דאס „עם חכם ונכון“: ווער וועט אונז פערטרעטען? ווער וועט זיך אונגעמען פארן יודישען קייסאט, פארן בעל-מלאכה, וואס מען לעגט אויף איהם ארויף וואס א מאל גרעסערע לאסטען פון שטיי-ערן, פון פערטייערונג אלע לעבענסנוטער, פון פער-קרוימעטע געווענע, וואס פאסען פאר אנדערע און שארען אונז? ווער וועט פאר אונז רעדען אז גוט ווארט? פויערונטער דאגות צוברעכען דעם קאפ פנים יודישען סחר און דאס פראלעטאריאט לעבט אהן דאגות. ווי מאכען וואס א מאל מעהר אנטפריכע, דעם מיטעל בעל-בית גענע-ליך צו וואינווען, די לאנגע פנים יודישען בעל מלאכה און קליינעם סחר גענעליך אויסמעגליך צו פאפען. אין צום סוף קיינען נאך ווערע פערטרעטער צו אונז און ווילען ביי אונז אויספאפען אונזער פאלטיש רעכט, ווי ווילען אונז אויף פערטרעטען. אין דאס „עם חכם ונכון“ גלויבט ווערע פערטרעטענען ווי תורה מיטה להבדיל. קומט דער סאציאליסטישער קאנדידאט צווי-טען חסידים הערט ער מיט ווי ווי א פרויער זיך פערל פלהען איהם אויסן מויל. ער וואלט געווען גרויס אפילו ווי צוצוזאגען קלויגען מיט מקות אויסצושיטעלען, מלח-מלכות מיט ווי אבזעהעלען, נייע יאהרעווענען ווי איי-צופיהרען. קומט ער צווישען צווישען איז ער א יודישער נאציאנאלער יוד, צווישען Z. P. S. איז ער א פולישער סאציאליסט, צווישען P. P. S. איז ער א פולישער סאציא-ליסט. אויף איין פערזאמלונג פאסט איהם צו זאגען, אז ער וועט נישט אינטערעסען אינים פוילענ-קלוג, ביי דער צווייטער ווערע יא, ניר ער וועט זיך ווייסען די שטאטונען ענדערן, וואס איז ניר לעבערליך. אין דאס עם חכם ונכון ווערט אזוי ארוינגעטויט ווי א נויטארקטער גראל און גלויבט בלינד.

פריערדיגסטער יוסף סארע, איין עהרענמאן, וואס אויף ווען ווארט קאן מען בויען, א ווארט א מאן, מען הערט נישט קיין פערשפרעכונגען, קיין איברונגע פרא-זעס, קיין חניפות, אבער וואס ער זאגט איז הויליג. ער וויל פערטרעטען דעם יודישען קייסאטאנט און די יודישע בעלי מלאכה און ער קאן ווי פערטרעטען, וויל ער איז אויף א געווערסטמאן. אין יודישע אנגעלעגע-נויסען וועט ער אויף פאר אונז אינטערעסען, וויל דאס יודענטום איז ביי איהם טויער, ער שטאלצירט מיטן יודענטום. גאראנטיש, אז ער וויל און האט קיי-דאט איינצוטרעטען פארן יודענטום האבען מיר אין ווען פערזאמלונג. אין ווען וועט אס שטרעבט ער תמיד וויינע פרויער טובות צו טון. אזא ווירדען מענטש קענען מיר דאס פאסטע פערטויען טעגליך. וועהלען א רייכטראטסאבזענדענען איז נישט אזא גלויבליכע זאך, וואס מען קאן טון בלינד, וואס אנדערע רעדען איין, עס איז כדאי זעלבסט זיך אפער-זעלענען אין טון מיטן אייגענעם שכל. און ווער עס וויל זיך אלען אפגעבען דין וחשבון מוז קומען צום בעשילום, אז צווישען די צווי קאנדידאטען איז א הויליגע פפליכט פאר אלע יודישע בריגורליכע וועהלער זיך צו פערדיינען ווי איין מאן און אפגעבען די שטומע פאר יוסף סארע אלס רייכטראטסאבזענדענען. יודישע בריגער קענען נישט ביים אופן אפגעבען ווער שטימען דעם קאנדידאט פנים פראלעטאריאט, וואס קאן אונז באין אופן נישט פערטרעטען ביים בעסטען ווילען ופפרט ער איז א מענטש, וואס מען קאן זיך אויף איהם נישט פערלאגען, וויל ער האט נישט קיין פאסטע העה. לאמיר נישט קומען ללע ולקלם! לאמיר זיך נישט אנטון א בלאמאט פאר די לאנגע וועלט! לאמיר נישט האבען דערנאך קיין געווענעניס. לאמיר ארבייטען מיט אלע קרעפטען, אנטווערן ביי יעדען וועה-לער פיר אונזער קאנדידאט, וואס קאן און וויל אונז עהרליך פערטרעטען.

פיליטון.

זיין אדער נישט זיין.

א דראמא אין צווי אקטען.
פון
„הכוהן וכורק נגזי נסתרות“.

די פערשוינען:

דאקטאר קליין, א קאנדידאט צום רייכטראט.
דאקטאר פעלד, זיין טרויער פריינד.
אינסקי, א פיהרער פון די סאציאליסטען.
דער רויטער נחום, דאס כפרה היהודל.
א 12 יעהריג מידעל, גענאסקי פונם „פאסטעמפ“, מענדעלי, א חסיד, נכאי אין דער „תלמוד תורה“ אויסקל, א דודק-מלמד.
משהלי לין.
אביגדור, א קליידער-הענדלער.
חסידים, ציאניסטען און סאציאליסטען.
ארט: קראקא.

ערשטע אקטע.

(די וואהונג פון דאקטאר קליין. אינים ערשטען צימער ווארטען פערשיידענע געסט מיט אונגעוולד. אינים צווייטען צימער וועט דאקטאר קליין ביים טרויבטיש זעהר אויפגעגענט, די אויגען פלישטשען אונרוהיג, פון צייט צו צייט שטעהט ער

אויף און געהט אויף און אב אין הערט.

צו זיך.)

ווען אדער נישט ווען? דאס איז א הארבע שאלה. זאל איך ווען א קאנדידאט אדער נישט? עס מיט מיר שוין באנט וואס איך האב אגעוויבען (מיט א הויפן). פון אלע וויסען גענער. עס איז נישט זענע צווישען. די מיטעל-בעלי בתים האבען זיך דערפיהלט. ווי זאגען, אז וויט אינסקי מיט זיינע העלפער און העלפערס-העלפער און שפייגעלס-לעקערס זענען אויפגעשטא-גען איז ווי נאך ארער געווארען. די טווערונג ווערט וואס אטאג גרעסער אין אלעם וואס דער מענטש בעדארף. מען קאן שוין נישט אויסהאלטען. מען הערט נישט מעהר ניר שטרונק און שטרונק. דער שטרונק איז א פערטלעפטע קרענק, געהט איבער פון איין ארט אין אנדערען, פון איין בראנזש אין אנדערען. די סאציא-ליסטען זאגען ניר פאר זיך אין אינסקי, וואס האט צוגעזאגט גולדענע בערג, איז נאך מקטרי אויף יודען. נישט דא די אלטע צווישען! (מאכט אברוגו פנים און זאגט א גיסל פערצווייפעלט.) מען זאגט אויף מיר, אז אויף האט אמאל צוגעזאגט, אז אויף וועל נישט אונגעמען קיין שום מאנדאט און היינט וויל אויף אלדונג איי-טלונגען... א גיסל זענען ווי גערעכט, וואס האט עס מיר געטויגט? אבער... ניר... (געהט צו צום טעלע-פאן און לאטעט) אויך ברויך צאהל 234... האלא! ווער איז דארט? דאקטאר פעלד? דא דאקטאר קליין! הערד דאקטאר, עס טוט מיר לויד, אויף צו זאגען אז אויך ביי נאך נישט ענטשלאסען. אויך שלא: מיר נאך מיט דער העה, זאל אויך ווען אדער נישט. די ציוניס-טען פערדערענען מיר דעם קאפ. איהר האט דאך געזעהען,

וואס עס האט זיך געטאן געכטען אויף דער פער-זאמלונג. אויף האב געהערט, אז אפילו אסוף פון אונז ווערע אנהענגער זענען אפגעפאלען, וויל אויף האב גע-האלפען פערמאכען דאקטאר וועט טומאדוים. אויך קאן מיר נישט קיין עצה געבען. די אנטשעצ איז נישט ווי עס געהער צו ווען. גלויבט מיר, אז דער וועג איז ווער צווייפעלשאפט.
דאקטאר פעלד. אין אויף זאג אויף, אז ווען איהר וועט יעדען עפס צוזאגען אקלוינג-קומט וועלען ווי אויף אלע אינטערעסען, אפילו די ציוניסטען ופפרט די „פויעל ציין“. יעדעס אויף נישט! ניר מיט! דער וועג געהערט אונז. איהר זעהט דאך, אז די סאציאליסטען האלענען אויף פאר א סאציאליסט, די דעמאקראטען פאר א דעמאקראט, (מיט א פערשטעלט געלעכטער) אפילו די חסידים פאר א חסיד. דאס ווילט איהר נאך, לעבער פרוינד?
דאקטאר קליין. אבער הערד דאך! סוף, די ציוניסטען קאן אויך דאך גאר נישט צוזאגען. ווי זענען דאך נישט אזוינע גאראנטים מיר צו גלויבען, ווי גלויבען נישט יעדען, ווי מיגען האבען גאראנטיש.
דאקטאר פעלד. טראגעס איז דא האפ-נינג. מיר וועלען שוין זעהן. אויף ווערעווען אויף! (די געסט זענען זיך דערוויל איינציג-ווייז צעזאגען, ווי האבען זיך נישט גע-קאנט דערווארטען. דער רויטער נחום קלאפט אן.)
דאקטאר קליין. (פערטויט אין ופסט). ארויף! נחום, אויך ביי געקומען פריגען אויף איהר ווילט א פערזאמלונג אויף געכטען וועטאג.

מיר זענען אפגערוסענע (פון יודען), מיר זענען אפיקורסים, מיר רויסען דאס "ידענטהום" אזוי ער-קלערט אפ'ען דער הויפט-פיהרער פון די פונדאסטיאן אין רוסלאנד, וואס עס איז פון איהם און זיינע חברים אויפ'ן הארבען: וואס אויפ'ן לינג דאס אויפ'ן צונג. אדאנק די פונדאסטיאן פאר זייער אפגעהערציקייט, א דאנק די פאר זייער מיטה, זאלען די יודען וויסען ווער עס וויל רויסען דעם יודענטהום פון אינוועניט אזוי ווי זיי וויסען ווער עס וויל עס טהאן פון רויסען. קוד-שעוואן און טענדער פון רויסען און די פונדאסטיאן פון אינוועניט, מיר בעדייטען די שותפות: ביי אונז איז עס קיין נישט נישט, מיר האבען דעם "בונד" לאנג צוריק אפגעשטאמט ווען רוסטען ווערט. מיר האבען געוואוסט, אז דער "בונד" האט אנגעשרייען אויף ווען פארום: רויסען דאס יודענטהום, רויסען, העלען און זיי אריין צווישען, לאפען פון אלעס וואס איז יודיש, שטערען דעם יוד און ווען רעליגיעז, טרעטען מיט די פיס דאס היליגסטע וואס א מענטש פארמאגט: געוויסענדיגהייט. דאס איז געווען די הויפט אדווייט פון די סאציאליסטען אין יודישען לאנדער. צו ערוויינען דעם צוועק האבען זיי בעניצט אלע געוואלטהאפטן, אפט אויף רעוואלוציערס און מעסערס.

ווען מען האט געגרינדעט אין רוסלאנד זעלבסט-שיין פארטייניגן, האבען די פונדאסטיאן זיך צעטאגט צו געדן אין קאמפף געגען די היליגאגעס צוזאמען מיט יודען, וואס זענען נישט פון זייער קליינעל. "רויסען דאס יודענטהום" אפילו ווען דער היליגאנסקער מעסער שוועבט אין די לופטען, און גרויט זיך אראפצולאזען אויף יודישע קאפף. ווען די יודען האבען זיך גענויט צו די וואהלען פון דומא, ווען דאס אינגולקליב פאלק האט געדארפט שיקען איהרע שלוחים צו פארדערען מענטשליכע רעכטע, האבען די סאציאליסטען, וועלכע האבען צולעב זייער

קליינעם צאהל נישט געקענט האפען אויף איינע. הי-פוטאטען - ארויסגעשטעלט ווער אלטען פראגראם: "רויסען דאס יודענטהום". מיט דעזען קאמפפסגעטריי האבען זיי זיך ארוינגעווארפען אין קאמפף. די יודען האבען זיך פארזאמלט, געגרינדעט, "יודישע וואהל-קאמיטעטען, דער "בונד" האט ארויסגעשיקט אנטא-טארען, צו קעמפפען געגען די יודישע קאמיטעטען, ווער אריינט פון רויסען האט זיי געלונגען (רויסען איז לויכער ווי פויקען). זיי זענען אפער ציפערדען, וואס אין מאנכע ערטער זענען צולעב זיי ארוין שווארצע אין דער דומא, אבי זיי האבען ערוויינט ווער ציעק. צו-רויסען די יודישע אהדות.

הערט זיי דער בונד בערוהמט זיך מיט זיין "וועג". "פונדעסטוועגען איז דעם בונד געדאטען מאכען אלאך אין דער פאסטונג פון די "יודישע וואהל-קאמיטעטען". ער האט פארטייניגט די לויכע געגען דעם "יודישע וואהל קאמיטעט" אין מוסק אין האט איהם געגעבען א טיטל-קלאפ.

אזוי פויכערט עס דער "בונד" ווען נצחון איבער די יודען. אויף די תרבות פון דעם יודישען דומא-קעמפון זעט דער בונד און קוועלט פון ווען ארטע תורה, "רויסען דאס יודענטהום". אין דעם וואלדען בלינדען השק צום רויסען דאס יודענטהום פארטייניגען זיך די בונד-רויסען מיט די "שווארצע פון די שווארצעסטיג אין קאמפף געגען יודענטהום. די יודישע סאציאליסטען פון אדעם זענען פארטייניגט אין קאמפף געגען דעם יודישען "שבת-מיט סטאליפגען אליוו: סטאליפן האט ארויסגע-געבען א אקאז, אז זונטא זאלען זיין געשלאפען אלע פארדיקען אין קראמען. דעזעס געזעסן האט אנגעמאכט א הורבן אין דער יודישער גאס, וואו דער ריהע-טאג איז שבת. אין געטא איז ארייט, יודען לויפען מאכען קאמיסיעס, ווען פלענער, זיי צו קעמפפען געגען דער נוער טראפן, וואס ריהרט אן די געוויסען פון מיליאנען מענטשען. אין אדעם איז וועגען דעם אויף א פארזאמלונג.

א קרויס האט געזאגט זיין מעינע, אז דער געזעסן פון זאנטאג איז נישט "עהרליך און נישט מענטשליך. ער זאגט זיך ארויס, אז מען דארף די יודען לאזען דוהען ווער שבת און האנדלען זונטאג. דאן הויבט זיך אויף א בונד-רויסען, אין אין נאמען פון די פונדאסטיאן און סאציאל-דעמאקראטען ערקלעהרט ער פאלגענדעס: "אזוי ווי מיר ווילען, אי אלע זאלען רודען אין איין צייט, ערקלעהר אויף אין נאמען פון די אונגעשטעלטע, אז מיר זענען ציפערדע-דען דאס מען זאל איינפירען די פאלשטעגנדיגע זאנטאג-דיגע ריהע, אהנע דאס העכט איהם צו פארטייניגען אויף אנצוגעדען טאג". דער "בונד" מיט סטאליפגען, די יודישע סאציאליסטען צוזאמען מיט די פערטערדיגער טראנאלישע געזעסן-מאכער: דער בונד העט זיך פער-אייניגען אפילו מיט'ן טויפעל, אבי טרוי ווען צו זיין תורה: "רויסען דעם יודענטהום".

אין דעזע "יודען" ווילען פערלעצען אונזער פאלק מיט זייער פערטערדיגער אין פארלאמענט: ווער וואגט זיך מיט זיי צו פארבינדען?

וואס איזט כשר-אמינאל ?
 כשר-אמינאל איזט איינע אמעריקאנישען פוטצען-אונד שיערזייפע, דיע נעראדעצו וואונדער אן ריינליכקייט אויספיהרט. זיא ווירד אין אייראפא פון דער בעקאנטען העמישען פאבריק דעם נעארן שויכט א. נ. אונטער שטרענג רישועללער אויפזיכט זי. עהרווירדען דעם העררן ראביניערס שמהה פירענקעל אויס פארטרויע הערנעשטעלעט, זא דאס יערער יודישע הויזהאלט זיע אהנע בעדענקען בעניטצען קאני. זיא איזט בעסער אונד ביליגער אלס יעדע זייפ אונד ענטשפריכט פ'עלמעהר דעם צוועקע. אללעס וואס אין דער קיכע גערייניגט ווערדען זאלל, נעשירר, עססצייג אויס הארטעס מעטאלל, אויס דענען גענעסען ווערדען זאלל, קורץ אללעס וואס רישועל ריין זיין מוסס זאלל מיט אמינאל גערייניגט ווערדען. - נעברויכסאנווייזונג אויף עדעס פאקעט.

דאקטאר קליין, אויף וואלט געוואלט א פער-זאמלונג, האב איך אפער מורא פאר דער מורא, ווער ווייסט, עס קאן זיך טון אזוי ווי...
 נחום, אויף מיין אפערזאמלונג אויף איינלא-דונגען, עס וועט שוין רעכט זיין.

דאקטאר קליין, וועט אפער די פערזאמלונג אפנים האבען אזוי ווי די קהל-פערזאמלונגען, אויף וויל איין עפענטליכע פערזאמלונג, אז עס זאל זיך עפ'ס העבען אין שטערטל.

נחום (אונטערהעכט איהם), און די יעזאליציע וועט ווער נישט אנגעטומען ווערען.

דאקטאר קליין, אויף האב א מיטעל צו דעם. נחום (לאכט). ציוועזאגען יעדען וואס ער וויל, אזוי וועלען מיר גובר ווען אלע הונדער ניסען (שוויגט אין הויכט ווער אן): דער הערר דאקטאר ווייסט, אז אויך בין אלע כאל דאס כהה-הנהגל אין פון דעסטוועגען האב אויך נישט אויף שבת.

דאקטאר קליין, וואס ווייסט עפ'ס אויף שבת? קאנסט נישט מאכען שבת אזוי ווי אין דערוואכען? נחום, בין מיר איז זונטאג אין דערוואכען און שבת איז שבת, גיט מיר האט'ט א קראנע.

דאקטאר קליין, וואס שמועסט מען עפ'ס אויף דער גאס? ווי אזוי איז די שטימונג? נחום, מען זאגט, אז איהר ווערט זיכער גע-וועהלט.

דאקטאר קליין, נא דיר א קרוין פאר די פשוטה.
 נחום (לאכט אין זאנט געקומע ווערער): און אז אויך וועל אויך די פשוטה זאגען פניף כאל אין טאג וועט איר מיר געבען פניף קראנען? (נעהט ארויס).

צווייטע סצענע.

דאקטאר קליין מיט אינסקי

דאקטאר קליין (פערטערט). אויף האב שוין פמעט הרטה געהאט אויף די קאנדראטור (שפרונגט אויף פנים פאטעל). די ארוואכען זענען אזוי פועל, אזוי פערטועדען, אזוי...

אינסקי (האקט איהם אפער). וואס איז אויך געשעהן, הערר דאקטאר? פערנעסט נישט די גאנצע פארטו: אונזערע וועט דאך צעפאלען, דאס גאנצע בין וועט דאך איינשטורצען. נישט אנדערש, איהר מוזט קאנדורדען, ברענגט מיר נישט אין פערלעגענהייט!

דאקטאר קליין (געלאפען). אויך פאר מיר, וואס דער אמת איז, קיך דאך ארויס אויף א מאנדאט. ווען די וואהלרעפארם איז בעשטימט געווארען האב אויך דאך א "טההייט" געמאכט. מיר די אויסוועגען זענען שוואך, אויף האב מורא, אז קהלים קאנדראט וועט וועגען, ער איז דאך, צווישען אונז געשמועסט, כאמת א מאן, אנגעזעהן, און טיט יעדען טיטה און איז בין יעדען בעלזעבט אויף הער, אז די יודען זאנען, אז וויל די מיט דער סאציאליסטישע אראנזאציע אונטערשטי-

צען מיר וועל אויך טר ווען א פערטערדיגער פנים פרא-לעטאריאט אין נישט פון יודישע בירגער.

אינסקי (ניט אפגעהל). עס איז שוין אזוי בעשלאפען געווארען. מען טאר שוין נישט העדען פון "ווען אדער נישט ווען". איהר מוזט פאסען מוזט. מען בעדארף מיר פאסען אין שטארקע אנטאציע, די בור-זשוואצ טאר מען נישט לאזען בין קיין טום פער-זאמלונג פאסען א רעזאליציע, פאר דעם וועל אויך שוין זארגען. מיינע מעניטען וועלען שוין שפרענגען אלע פערזאמלונגען פון דער פערטיימעלטער יודישער בור-זשוואצ. און מיר מוזען האבען א שטארקע אנטאציע, זעיינען, פערזאמלונגען, פלאקאטען, לערם, קלאפען בלאזען. אין דאס פאלק וועט שוין ווען געטרונ ווען טבע, צו הארבען מיר דעם וואס קאן געסער שרעגען, וואס ווייזט געסערע היצפה, אט דאס זענען אונזערע וואפען, מיט דעם נעמען מיר איין די וועלט. זיי וועלען שוין געהן מיט אונז. אזוי איז געווען ווען אויך בין געוועהלט גע-ווארען.

דאקטאר קליין (שטיינעלט). נו, לאז ווען אזוי פון דונגעט וועגען אין פון דער פארטייניג ווע-גען בין אויך גרויס אלדונג צו טון.

אינסקי (אדאניש). אפילו צו ווען רייכסראטס-אנגעארדנעטער...

(פארטוועינג קומט)

שאכשפיעל

די היגענע סאציאליסטישע פארטיי וואס רופט זיך פערשעמט, אנהאפהענגיגע יודען, כדי ארטינגיארגען די פאלישע נישט רייפע עלעמענטע, זוכט זיך פלענען און אינטרונוען די אנדערע פארטיי מאט צו מאכען זיי שרעקען נישט צוריק אפילו פאר פאשקעוועלען און פערלימדונגען אין ווער שטרעבען דעם מעכטיגען געגענ-קאנדידאט, דעם וועגעבונדענעם יוסף סארע, צו פערדרענגען אין זיינע אנהענגער, וועלכע שטאלציערען מיט איהם, אבצושטרעקען קודם האפען זיי געשיקט צו איהם מענטשען איהם צו בעוועגען, גר זאל צוריקטרעטען. מען האט געפרווט איהם איינצורעדען, אז ער שעהט שמאל און עס פאסט איהם נישט ריזיקירען זיין עהרע. דערנאך האפען זיי געשריעבען צו איהם פאשקעוועלען מבלומישט און דעם נאמען פון זיינע אנהענגער, אז עס פאסט איהם נישט איינצוגעהן מיט אזא באנדע אין א וואהלקאמפף און נאך מואסער און ער זאל פאלען אין דעם נישט גלייכען קאמפף, דאס וועט זיין א חרפה און א בישה פאר דער שטאדט קראקא און פאר דער פארטיי. מיט אזוינע נידערטרעכטונגען מוילען האפען זיי געפרווט דער יוסף סארע פונעם שלאכטפערל פערדרענגען. זיי האפען אויך געפרווט אבצושטרעקען אנדערע מענטשען פון דער פארטיי, וואס זיי האפען מורא פאר ווער ענעדיגע און פאר ווערע קלונע לויטונג פונעם קאמפף. אזוי האפען זיי למשל אויף דעם אלפערהערטען און האכ-הערר עמנואל מרטענבוים

אויסגעטראכט פאלשע בלבולים, אבגעשריבען עפ'ס א פאשקעוועל פול מיט שמוציגע ליגענד און אונגערישעמעט גונדלאזע אנגריפע און דאס אבגעדרוקט אין ווער ארגאן נאכשפאד. דעם ארטיקל האפען זיי אפצורעצט אויף דייטש און איהם איינגעשיקט צו א בודאפעסטער פער-זוכערונגעןעלשאפט, וואס הערר מירטענבוים און איהר פערטרעטער, זיי האפען געמונט אז די פורמא וועט זיך גאר יעדערשעקען און תיבה געבען א בעפעהל איהר פערטרעטער אבצוגעגען פון דער וואהלפעווענונג. עס איז זעלבסטפערשטענדליך אז זיי האפען אזא קינדושען שריט נארישט אונגעלעגנט. דערווייל איז ארויס זאקול און שטאדט, אז הערר סארע טרעט צוריק, אמת איז אז ער איז א קורצע ווילע געווען וואנקעלמוטיג, ער האט גער-געוועוועלט אויב ער קאן ווירקליך אונגעמען א קאמפף געגען זאלכע נידריגע פערשונירלעך און געגען זאלכע פייגע מיטלען.

אבער די אלגעמינע בעשטירענונג פון די היגענע בירגער ווענען דעם האפען הערר סארע אפצוגענוגט, אז זיינע טריגע אנהענגער וועלען פאר דעם יודישען מאנדאט קעמפען מיט איינגעצונג פון ווער גאנצער קראפט און ענערגיע. ער האט געזעהן, אז נור ער קאן נאך ראטעווען דאס יודישע מאנדאט פון פערמדע הענד, וואס ווילען עס צילקענען פאר א פארטיי, וואס איז דעם יודישען פאלק שעדליך, פאר א קאנדידאט, וואס איז נישט איממטראנד יודען צו פערטרעטען, ווייל ער מוז פערטרעטען אנדערע, וואס ווערע אינטערעסען ווידערשטרעכען די יודישע אינטערעסען, און הערר סארע האט געפאסט מיט און

האט מדיע געווען, אז ער יוסף הי' ער איז נישט צוריקגעטרעטען. א נייע נשמה איז אריין און די היגענע בירגער, יעדען טאג זענען געווען פערזאמלונגען און יעדער האט זיינע פערזיכערונגען געגעבען, טריי און ווארם פאר די הייליגע אונגעלעגענהייט איינצושטרעטען. יעדער יודישער בירגער היער איז אפגעצויגנט, אז צווישען די צוויי קאנדידאטען פונעם קאזימיר איז נור סארע ווירדיגאונער פערטרעטער און פארלאמענט צו זיין, נור ער בעזוצט דאס פערטרויען פון די געזאמטע בירגערליכע וועהלער-שאפט. ער האט און זיין טעמאנקייט ביז היינט געצויגנט, אז ער האט דעם נומערן ווילען, זיינע בירגער מיט א זעכט יודיש עדעל הערץ צו העלפען, ער קאן אויך האלפען אריינג, וואס ער זאגט צו, ווייל ערסטענס איז ער א ווארטמאן, אויף זיין ווארט קאן מען בויען און צווייטענס האט ער א גרויסען איינפלוס און די העכסטע קריזיסען, און דאס בירגט אונז, אז ער וועט מיטן גרעסטען ער-פאלג פערטרעטען יודען. סארע איז און ער זעהענמאן און דאס איז די היפטונג פון א קאנדידאט.

דאס היער וועהלער, בירגער, זאלט און נישט פער-פיהרען מיט איינערעדענשען און מיט פערשפריכונגען, דאס איז אלעס לוג און טרוג, א פערטרעטער פונעם פראלעטאריאט קאן נישט פערטרעטען בירגער, א פער-טרעטער פון פושעי ישראל קאן נישט פערטרעטען טרייע יודען. ראטעוועט דאס זיכערע יודישע וואהלפעצער פון פערמדע הענד! לאמיר נישט זיין צו שאנד פאר דער וועלט!

ארבעה דברים.

- 1) לוח המזמזמים, סדר ספירת העומר, ויכטיג פאר יעדען איבערהויפט לאנדלייטע, רייזענדי, צו וויסען יעדען טאג וועלכע ספירה צו צייהלען. צוזאמענגעשטעלט ביז יאהר ששת אלפים (2240), פריז 30 העלער.
- 2) די נייעמטע פארשריפטען פון רי עסטערייכישע ראבינאסס און עהע-געזעצע. פריז 70 העלער.
- 3) וויכטיג פאר פראפינאמארען, די נייעמטע ענטשיידונגען גרינדע פונעם פערוואל-טונגסגעריכטסהאף ווענען פערשלייס פון ביער אין קאסינא-פעראיינען. פריז 40 העלער.
- 4) ארבעה חלקים מהספר הגדול "דברי ימי ישראל", ספר דה"י הלז מציון מכל ספרי דבה"י, כי הוא נוסד ע"פ קבלת חז"ל ומסורות התלמוד והסדרים ונקי מכל מינות ואפיקורסות. ובסופו ציוני השנים לכל המקרים הנכבדים בקורות העתים לבנ"י. גם כתוב הוא בשפה צחה, ברוח הגיון וחקר דעת. מהיר כל חלק עם פ"פ 80 חלק, בחוג לארץ כתר אהר. צו בעקומען ביי:

Osias Wilf Lemberg, Sonnengasse 27.

Wilhelmi W. Ornatowski

(אויס שיקאגא אין אמעריקא)

KRAKÓW, ul. MIKOLAJSKA 10.

ליפעראנט פיר די ק. ק. אויגענקלייניק אונד שפיטעלער, פאכריק פאן היורר-שען ווערקצייגען, פערפערטיגט

חלפים פירשווחים אונד מיהל-מעסער צונלייך מאשינען און קליינען פיר פרויערע צום האארשניידען, גענאנטע ארטיקעל ינד שפעציעל מיטעלסט עלעקטריציעט בעווערק שמעל ליגט! פערפערטיגט אויך מעדיצינישע, היורנישע, אונד עלעקטרא-מאפעדישע ווערקצייגע זאוויא אללע גאטונגען כאנדארשע אונד כויכבענדער, אויך נאבעל-ברוכבענדער. אייגענע ערפינדונג: פאמעטריטע גראדהעלטרע אויסגראדונג פערקרימטער קערפערטייע.

ספרים

שים תשקיש שארית במצא מפורד
 ייה רבים בעיר מודר, אלפי ה' רבים
 מודר מאר די שריע ועיו ספרים, נמצאים
 למכירה, המחיר כדשואה, לפני ער ה'
 שניות אחרי פסח אל
 M. Kallier, Przemisl, Ratuszowa 24.

לעבענים
 פערדייטע-אונטער-אונטער
 פיר ד א
 וועכענליישיגע פערדייטע-אונטער-אונטער-
 שאפט

פוליאריאריא
 ווערען פאס נעקענע-אונטער-אונטער
 Karl Gottlieb, Bankier, Krakau
 Kinsplatz 17
 נעוויכט.

הגמנויים העברי

אשר באונאריש ברךך תחת הנהגת הרב הנאון ד"ר מאיר יונג, שם ילמדו התלמידים כל עניני הלמוד של נמנויים ונס תורה, נ"ך דקדוק, ש"ס ומפרשים, ויהננו בדרך התורה, וי"ש, תלמידים מגליציה ילמדו פה גם פולנית ועליהם להחנך במחלקת ההכנה פה בשפת אשכנז. מחדר הלמוד, המעון ומונונת כשרים מהמשים כתר לחדש ולמעלה נפתחה מדרגת הכנה לאינם בקיאים בשפת אשכנז. יתר הפרטים מודיע:

Rabbiner Dr. M. Jung Ung-Brod (Mähren).

ח נ ו ר

הנני מקבל בביתו תלמידים מן המדינה למען וארוחה, להוראה בכר מקצועות הלמודים העבריים ולהשגחה יתרה, וגם מעמיד אני אותם אל הסבחן בעזרת מורים סומחים, כאחד מבתי הספר התיכונים.

שבת וואלקאווסקי. Krakau Miodowa 9.

יצאה לאור

רשימת ספרים נ"ו 3
 המכילה ספרים יקרי המציאות בכל מקצועות הספרות התלמודית, החפין בה ישלח מארקא בת 20 העללער

SÄNGER & FRIEDBERG Frankfurt a M. Allerheiligenstrasse 81.

דרכי ש

איש היודע שפת אשכנזית ופולנית בכתב ולשון וידו רב לו לנהל ספרי מסחר בבית הלוואה. עם אפערטעי לפנות אל:
 Towarzystwo Kredytowego i Oszczędności w Dobczycach

דרכי ספר הושע ובאורו.
 מאיר נתיב ואור גדול על הספר הסתום הזה ומכאורו על פי פשוטו מאת שמעון מנחם לור, מחירו כתר אחד, לחותמי, המצפה רק החצי. עיי האדמיניסטרציה של המצפה

מודעה.

המשורר הלאומי הנודע הפיון והמציא היים יוסף באקסענבוים מחבר הרבה שירים ליריים, נודע כשם ברחן מודרני, אשר הראה כבר כחו בחוגי משפחות חסידות ואריסטוקרסיות לרצון כל שומעיו, מתרשה בזה להודיע, כי מוכן היא לכל קריאה על שמחות ומשתאות, ואחראי הוא אשר כל שומעיו יפיקו רצון. תשלומין כפי ההשוואה.

J. Boxenbaum, Volksdichter Kolomea.

בירו יותר ממאה מכתבי הודה ותהלה מגרולי ישראל.

צצית כשרים

העשויים לשמה, במקו השוה הן לסוחרים גדולים הן לקטנים. רעפע-רענצען אצל הרבנים ממחוז סארמאראש כאונגארן או אצל הרחיצ מווינויך בוקובינה האדרסה:

Embarn Nathan Kökenyes Maramaros (Ungarn).

"רמת המצפה"

מן השנה שעברה ייב חוברת מהירן כתר אחד, מהיר חוברת אחת 10 חלק, נשאר רק כמספר קטן, להשיג עיי האדמיניסטרציה של "המצפה".

יצא לאור ספר

אהלי שם

כללים ודינים על שבת גיטין מכי הרהגה"צ מהר"ש גאנצפריעד זצ"ל ראב"ד אונגוואר. הספר הלז כבר נדפס ומרוב נחיצותו נספר הכל בחיי הרב המחבר, ונדפס כעת בפעם שנית, וכפי ההסכמות סנאוני מדינתו ומדינות אחרות, חוב גדול על כל רב וגאון להביא הברכה הזו אל ביתו, מחירו 5 כתרים.

Osias Wilf, Lemberg, Sonneng. 27.

Verlag des «Hamicep».

Druck von Josef Fischer in Krakau.